

*Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)*

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ
ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE
LEMKÓW

LEMKO
ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XVI, Нр 3 (78) МАЙ - ЧЕРВЕЦЬ 2004 * КРЕНИЦЯ ЛІГНИЦЯ

Было Біенале...

*А гнеска клечеме Вас
на XXIV Лемківску Ватру на Чужыні (6-7 серпня)*

Бесіда

Часопис Головного Заряду
Стоваришныя Лемків

выходзіт ад 1989 рока

посвячэны збережынню
історыі, культуры
і языка Лемків

інфармуе аб жыццю
нашым і братніх нам
суспільнасці

плекаеці вірні
нашым традыцыям і вятчыв

В *Бесіды* почуеш смак
рэчнага слова, такога,
як перадаці го треба
твоім дзітям і внукам

Буд сплучастнікам
і сплаторнікам *Бесіды*,
бесідуй з *Бесідам*

Бесідуй, рад, гвар, повідай!
Товды ЛЕМ будеш собом
І шануваті Ты будучы Люде

Чытай *Бесіду*
Внуку і Діду!

Ale miałem i inny sen ostatniej nocy! Pani Wójt gminy Chmielno prowadzi obrady Rady Gminy w języku kaszubskim. (...) W preambule do Konstytucji Rzeczypospolitej przeczytałem, że w mojej Ojczyźnie obowiązują dwa języki urzędowe: polski i kaszubski, a ja nie byłem członkiem bliżej nieokreślonej "grupy etnicznej", tylko narodu kaszubskiego. Tak mi mówiło serce, a jego nie można w nieskończoność oszukiwać.

Albert Kirk, *Uczmy Kaszubów języka chińskiego*, str. 6-7

(...) Засіданя і стрічы з представнікамі дэжавных урядів одбывали ся в величезным і богато здобленим будинку румыньского Парляменту, котрый зачато будувати за часів Ніколяе Чауческу, але докінчено уж по його падінню, в половині 90. років. Само засіданя одбыло ся в сали, де мала урядувати жена Н. Чауческу – Елена.

Андрій Копча, *Сьвітова Рада Русинів засідала в Румунії*, стор. 12

...Бояли мы ся той премьеры. Не лем як выступуючы акторы-аматоры, але і організаторы, аніматоры народного жытя. А што речы о Андрию Копчы – авторі сценарія і режисері?.. Як приймут люде тот фільм? Ци цілий величезный труд не стане ся враз з написом „КОНЕЦ”, автентычным кінцём, руіном, попелом великых мрій?..

Петро Трохановскій, *Медженародне Біенале*, стр. 16-17

З того ходжыня по урядах выявило ся аж в 1996 році, же ані Уряд Гміны Сенкова, ані Староство, ані Міністерство Рільництва не перепровадилі в селах Чорне і Долге писемного увлашчыня на держану власніст земель і лісів декретом з 5. IX. 1947 р. т.е. родин переселеных на Украіну, ані декретом з 27. VII. 1949 р. родин выселеных акцыіом „Вісла”.

Адам Барна, *Дальша дивна і незнана історія*, стр. 20-21

Спыхватил газда, же в дэсятых заповідьох стоіт сема: „не укради”, та тоту головку крадош не зрізал. А газда мал добру палицу і пристроіл ся за хырбетом крадошови, та го влапил і почал бити і рахувати:

— Єден, два, три, штырі – пята „не убий”, та тэраз го не вдарил, бо так стоіт в дэсятых заповідьох.

Микола Каменіцкі, *Капуста і дэсят заповіді*, стр. 24

На передній сторони окладинкы: III Медженародне Біенале... Фото: Петро Басальга

На задній сторони окладинкы: *Церков Св. Димитрія в Білцареві*. Фото: Семан Барна

Новини – не новини не лем з Лемковини

◆ 4 марця Ведуча Крайової Ради Радіофонії і Телефізії, Данута Ванек підписала нову номінацію. Отримала її і Ведучий СА Андрий Копча, якій вибраний остало до Ради Програмової Польського Радія Вроцлав S.A. (Припомнімо: Андрий Копча є абсолютним Державним Выжшою Школы Фільмової і Телевізійної в Лодзі). 20 квітня мала вона своє засідання, в якому першораз взяла участь і наш представник. То для нас, маме надію, добрий прогноз – пошана і гонір. Іратулюємо!!!

◆ 5 марця в Загальноосвітній Ліцею ім. М. Кромера в Горлицях відбулася наступна (пята) стрічка з циклу „W tyglu kultur Eurory – Lemkowie”. Доповід на тему *Lemkowska przestrzeń literacka – rys historyczny* виголосила др. Олена Дуць-Файфер, науковий працівник Ягайлонського Університету.

◆ 9 марця в Свято-Даниловим Монастирі в Москві відбувся похорон Татяни Ф. Арістової, доктора історичних наук, дівки Федора Арістова (1888-1932) – видатного руского славісти-карпатознавця. Она єдна спосеред чотверих діти Ф. Арістова продовжувала діло вітця, утримувала контакти з цілим русиньським світом, в тым і з нами. При вітцю, на Ваганьковськым Цмынтері, і спочнула сном вічним.

◆ 22 марця Факультет Етнології Санкт-Петербурзького Університету організував семінар п.н. *Русини во східній Словації*. На семінарі експонувана була русиньська преса, буквар, книжки красной літератури. На спомненым факультеті ведены сут выкаады на тему языка і культури карпатських Русинів.

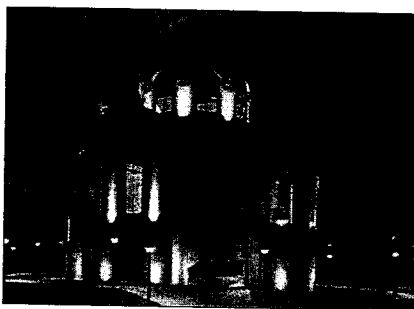
◆ 26 марця в євангелицькій святині Преображыня Господнього в Новым Санчы відбуло ся єкуменічне богослужыня. Взят в ним участ священники і вірны православной і грекокатолицької парохій в Креници.

◆ 27 марця в кафедральній однедавній Церкві Св. Миколая в Руськым Керестурі (Войводіна) похор-

вано Архiepіскопа Крижевацко-го Йоакыма (Сегеди), котрий вмер 20 марця в Загребі - в 100. році жытя, 77. священства і 41 році владычой службы. Є він третім ерархом похованым в підземлях керестурської церкви – начальным храмі бачваньських Русинів.

◆ 6 квітня Загальноосвітній Ліцей ім. М. Кромера при спілучасті Руської Бурсы в Горлицях організував остатню с циклу стріч, посвяченых Лемкам (см. выжше). Прелегентом, з доповідю *Lemkowie a ruch karpatorusiński*, была др. Ева Міхна, з Ягайлонського Університету.

◆ 16 квітня в Щеціні посвячено краєугольний камінь під будову Церкви Св. Миколая. Торжествам проводили: Сава – Митрополита Варшавський, Теофан – Митрополита Берліна та Єремія – Архiepіскоп Вроцлавський і Щецінський. Православным парохом Щеціна є о. Павел Стефановський.

◆ 19 квітня в Уряді Міста Креница-Здрій відбулася остатня (з участю Ведучого СА Андрия Копчы) стрічка з бурмістром і працівниками Уряду, яка посвячена была приготівлі ІІІ Медженародного Бієнале Лемківської / Русиньської Культури.

◆ 26 – 27 квітня в Букарешті відбуло ся засідання Сьвітової Ради Русинів, возглавляне через Андрия Копчу – Ведучого Сьвітової Ради Русинів і Юрия Фірцака – Ведучого Культурного Товариства Русинів Румунії, посла румуньского парламенту. Члены Ради стрітили ся з міністром Христіаном Юром – Міністерство Народных Меншын. (шырше чытай на стороні „Бесіды”).

3 пресы

Uciec z humoru zeszytów

Pod hasłem „Opanowanie poprawnej pisowni jest świadectwem kultury języka” odbył się IV Powiatowy Konkurs Ortograficzny, zorganizowany w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Bieczu.

(...) Mistrzem ortografii powiatu gorlickiego został Paweł Kopcza z LO im. Marcina Kromera w Gorlicach, opiekunka Grażyna Mańkowska. (...) (*Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 30 marca 2004)

Якже то мило чути добре слово о молодым Лемку. І ту треба додати што Павел є міцний не лем в реченій выжше катеґорії (знам тото з автопсії, был колись моім учеником). Днес на імпрезах в Руській Бурсі, і не лем, – то „жыве срібро”. Так тримай, Павло, дале! Дай Ти Боже здравя!

Prawosławni z Gorlic odwiedzili groby krewnych

18 kwietnia br. czyli w pierwszą niedzielę po Wielkanocy, prawosławni z Gorlic zgodnie z tradycją religijną odwiedzili gromadnie groby zmarłych członków swych rodzin. Nad każdym grobem ks. prawosławny Dubec z cerkwi na Zawodziu w stroju liturgicznym odprawił modły i wraz z wiernymi odśpiewał religijne wielkanocne pieśni. Na zakończenie każdy grób był pokropiony wodą święconą.

Ten zwyczaj religijny ma duże wartości wychowawcze w umacnianiu więzi rodzinnych dla młodzieży, której było na uroczystości sporo, a ponadto świadczy o kulturze pamięci o zmarłych. (*Marian Janiga, Tygodnik Gorlicki, Nr 9/467/23.04.2004*)

Integracja

Wysowa w pierwszy majowy weekend tętniła życiem, nie przeszkodził nawet deszcz. W parku zdrowym masa wczasowiczów, przed amfiteatrem mnóstwo gości, przyjechali Słowacy, była również grupa Belgów. (...)

☞ Integracja

Na scenie amfiteatru prezentowali się: zespół dziecięcy ze Świdnika, uczniowie z Gimnazjum w Uściu Gorlickim, zespół Wereteno z Łosia pod kierownictwem Julii Doszny, teatrzyk dziecięcy ze Szkoły Podstawowej w Wysowej, uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Hańczowej, chór gimnazjalny Anny Dubec. Wieczorem tradycyjnie gości integrowała zabawa tańeczna. (...)

W Wysowej podczas Majówki 2004 spotkali się dyrektorzy ośrodków kultury z Bardejova – Vincent Fedor, ze Svidnika – Maria Pajzivkova oraz Uścia Gorlickiego – Elżbieta Wansacz. Efektem spotkania będzie wspólny projekt w Uściu Gorlickim i Bardejovie składany w ramach Funduszu Małych Projektów do Euroregionu Tatry (...). (Ewa Bugno, *Gazeta krakowska / nowosądecka*, 4.05.2004)

Na niebie był cudowny krzyż

Słońce już znikło za horyzontem, gdy na niebie pojawił się ogromny, czerwony krzyż. Prawosławny, ale pierwsi zauważyli go katolicy. Miejscowi z Siemiatycz mówią, że to cud. Że to zapowiedź czegoś niespotykanego. Może Jan Paweł II pojedzie do Rosji, o czym marzy? (...)

- To nie chmury ani smugi samolotów. To był ogromny, prawosławny krzyż. Wyraźny, czerwony – przekonują mieszkańcy Siemiatycz-Stacji (Podlaskie). Pierwsza zauważyła go Alina Kamińska (44 l.) z synem Adamem (22 l.). Był szósty dzień stycznia tego roku. Dla wyznawców prawosławia – wigilia Bożego Narodzenia.

(...) Ludzie zastanawiają się, co to może oznaczać. Byli świadkami niecodziennego zjawiska, które – jak wierzą – musi coś tłumaczyć albo zapowiadać. Potwierdzają to duchowni obu wyznań. (...) (JN, *Fakt*, 23 lutego 2004)

Liczą bociany

Szkoła Podstawowa w Hańczowej jako jedna z dziesięciu szkół w województwie małopolskim realizuje etap pilotażowy projektu Bociania Łąka. (...)

Celem projektu jest poszerzenie wiedzy przyrodniczej uczniów i nauczycieli, zachowanie wielu bocianych żerowisk, zainteresowanie lokalnych społeczności terenami podmokłymi i potrzebą ich ochrony. Opiekunem tego programu w Szkole Podstawowej w Hańczowej jest Anna Kaniuk, prowadząca szkolne Koło Ligi Ochrony Przyrody. (...) (Ewa Bugno, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 26.04.2004)

Motywują i jednoczą

W Bielance odbyły się warsztaty integracyjno-edukacyjne dla dzieci i młodzieży z łemkowskich rodzin. Nosily nazwę – „Spotkania z Tarasem Szewczenką.

By upamiętnić twórczość wielkiego poety i malarza ukraińskiego, który poprzez zbiór poematów „Kobzarz” torował drogę nowożytnej literaturze ukraińskiej, a poprzez elementarz dla dzieci „Bukwar” tworzył podwaliny tegoż szkolnictwa. Dziś na tym elementarzu wyrastają pokolenia Łemków, którzy poznają swoją swą kulturę i język. (...) Dzieci łemkowskie mają możliwość głębszego poznawania swojej mowy, kultury swego regionu, historii na zajęciach języka ukraińskiego z dialektem łemkowskim lub na zajęciach z języka łemkowskiego w kilku punktach nauczania na terenie powiatu gorlickiego i krynickiego m.in. Gładyszów, Uście Ruskie, Hańczowa, Łosie, Bielanka, Gorlice, Sękowa, Krynica, ale często nie mają możliwości poznania się. (...) (dad, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 27.04.04)

Wysoko cenię Szewczenkę! Nie sądzę jednak by jego „Bukwar” *jużnorusskij* (podkreślenia moje – pt) z 1861 roku był pomocny łemkowskim małuchom (kiedykolwiek). Gdyby *dziś na tym elementarzu wyrasta(ty) pokolenia Łemków*, niewiele by zwojowały. (Łemkowie mieli *pierwej swój elementarz „Knyżycia czytelnaja...”* Aleksandra Duchnowycza, z 1847 roku, ale dziś – zrozumiałe – nie można już nauczać z podręcznika z połowy XIX wieku.) ...Mnie, panowie ze ZŁ, ta propaganda po prostu śmieszy.

Karczma pod ośmiornicą

W izbie panuje półmrok, taki sam, jak 150 lat temu, kiedy mieszkali w niej ludzie. Teraz tylko przycho-

dzą, żeby przez chwilę poodychać atmosferą autentycznej łemkowskiej chaty, dotknąć wiekowych utensyliów – łopat do chleba, szat-kownicy do kapusty, gąsiorków oplecionych łykiem, kół do wozów drabiniastych, z których jeden stoi przed progiem. Posiedzieć przy ogniu z autentycznego, łemkowskiego pieca, takiego z zapiekiem, na którym się spało. (...)

A wspomniane miejsce to łemkowska gospoda „Kłynec”, która tym różni się od innych, stylizowanych namiastek, że wszystko w niej jest prawdziwe.

- Ta karczma ma duszę – mówi Ryszard. – „Kłynec” to po łemkowsku „gwóźdz”. Kiedy projektowałem tę karczmę, chodziło mi o to, żeby była gwózdziem wśród lokalnych atrakcji. Nasi rajcy zastanawiają się, czym przyciągnąć gości do Krynicy, a przecież tak jak Zakopane ma swoich górali, tak my mamy swoich Łemków.

Karczma mieści się w hotelu Nikifor, gdzie goście czekają kolejne niespodzianki, by nie rzec – seria lekkich szoków.

Nie zaskakuje dwumetrowa rzeźba Nikifora w muszce przy wejściu, ale hall z awangardową instalacją, gdzie krzesła są przytwierdzone do sufitu, już tak. Pokoje mają swoich artystycznych patronów.

Jest apartament Modiglianiego, Klimta, jest i van Goga. (...)

To nie koniec.

Ryszard Pierzchała zaprojektował fasadę w stylu surrealistycznym.

- Na rogu budynku umieścimy wielką dłoń – mówi. – W dłoni będzie kula ziemską zwieńczoną złożoną kopułą prawosławnej cerkwi. Obok namalujemy ośmiornicę w eleganckim cylindrze z laszczką w macce, która drugą maczką będzie grać na fortepianie, a trzecią malować. (...)

- Zrobiliśmy to świadomie – mówi Ryszard Pierzchała. – W sztuce jest jak w życiu. Obok siebie tworzą i Nikifor i Modigliani.

Schodzimy w dół, przed karczmę, skąd słychać łemkowską muzykę. (...) (Wiesław Turek, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 29.04.04)

„Kłynec” to po łemkowsku niezupełnie „gwóźdz”, ale jadłospis w gospodzie jest ...po łemkowsku. To rzeczywiście ewenement na skałę nie tylko Krynicy, ale i kraju. No i te macki... (pt)

Шувну част матеріалів надіслав п. А. і М. Коцуров з Горлиц. Дякуємо!

Hamleta uviedli činoherci DAD v Prešove v rusínčine

Prešov 20. marca (TASR) – Svetoznámu drámu Hamlet od anglického spisovateľa Wiliama Shakespearea zahral dnes večer činoherný súbor Divadla Alexandra Duchnoviča (DAD) v Prešove v rusínčine. Predstavenie naštudoval hosťujúci režisér Rastislav Ballek. Ústrednú postavu stvárnil Eugen Libezňuk.

Vasil Turok, autor prekladu do jazyka, ktorý získal kodifikovanú podobu len v roku 1995, konštatoval, že mal k dispozícii jeden z prvých Shakespearových textov Hamleta ešte z konca 16. storočia. Zvolil si ho aj preto, lebo je jasný a prehľadný a nie je poznačený neskoršími úpravami a podružnými doplnkami samotným Shakespeareom. Prezradil, že prekladal päť riadkov za deň, čo mu vystačilo na rok a pol práce. Svoj preklad konfrontoval s prekladmi do českého, ukrajinského a ruského jazyka. Zvlášť preklad Borisa Pasternaka ho veľmi zaujal. Slávnú repliku dánskeho princa Byt či nebyt preložil slovami "Žyty či byty". Poznamenal, že sám so sebou je spokojný tak na 60 percent.

Ballek na margo svojho režijného prístupu ku jednému z najhranejších dramatických diel na svete uviedol, že mu nič aktuálnejšie a angažovanejšie v interpretácii hry nenapadlo ako je "text sám". Preto ho nijak násilím "nezosúčasnňoval". O ponuke DAD pripravil premiéru tohto diela povedal, že "Hamlet sa neodmieta".

Za členov realizačného tímu si režisér vybral hosťujúcich scenografa Vladimíra Čápa a autora scénickej hudby Norberta Bodnára. V hre vystupuje dovedna 23 postáv, a keďže činoherný súbor DAD má 15 členov, z toho deväť mužov, niektorí si zahrali dve postavy a Igor Latta až tri. Na scéne sa objavil v úlohe Ducha i Turok. [20.3.2004] <http://kultura.sme.sk>

Вишивані ікони та образи (...)

6 травня 1999 року на празник Св. Юрія Зміборця урочисто було відкрито у Львові Музей ви-

шиваних ікон та образів отця – доктора Дмитрия Блажейовського. Це перший такого роду музей не тільки у Львові, але и у цілій Україні.

Нині митцю 93 роки. За своє довге і цікаве життя отець Блажейовський вишив понад 250 ікон та хоругв, які сповняють свою роль в українських катедральних соборах у Львові, Мюнхені, Мельбурні, Лорді, Києві (...).

Отець Дмитро Блажейовський народився 21 серпня 1910 року в селі Вислоці Горішньому Сяницького повіту на Лемківщині. Середню освіту здобув у гімназії в Перемишлі (1922-1930 рр.). Філософію, теологію та історію студював упродовж 1933-1946 років у католицьких університетах у Римі, завершивши навчання двома докторатами (з теології та історії). Після того душпастирював у різних місцях Сполучених Штатів Америки, а від 1973 року мешкає у Римі, займаючись науковою працею і мистецькою творчістю (...) (Отець магістр Ігор Ковальчук, *Український Форум* /Київ/, 16 грудня 2003)

Вступили сьме До Европской Унії...

Главно про обывателів посткомуністичных країн, якими суть Польско, Чесько, Мадярсько і Словенсько – то великий крок до будучности, самособов, як і про дальшых шість штатів, о котры ся роспырила Европска унія. Чом споминам праві тоты штыри штаты? Зато, же в них жыють у значній мірі Русины, также тым способом і мы сьме вступили до Унії.

Што то про нас, як Русинів, значить? По перше то, што про іншы народы і народностны меншыны – даякы плусы і даякы мінусы, але вірime, же тых плусів буде веце. Но вшыткы зачаткы суть тяжкы, як про обывателів новых десятох членських країн, так і про Русинів як представителів народностной меншыны у тых державах. Першый плус є, же Русины можуть переходити граніці тых країн без проблемів, главно з боку цолників, котры даколи нам ішли на нервы, бо нас понижуючо контролювали, як кебы сьме были даякы пашователі або ділery. Русины у векшыні не мали такы „замашкы”, они ходили за граніці, главно жебы ся могли стрітити зо своїма, Русинами, родинов, котру розділили вытворены граніці.

Даколи Русины жыли в едній державі – Ракусько-Угорьску, котре было якбы Европского сполоченства народів. Правда, не мож то цалком порівновати, бо Ракусько-Угорьско было абсолютістичнов монархіюво зо своїм рещтріктивным апаратом. Напротів тому Европска унія є сполоченством рівноправных штатів, народів і народностных меншын. Но жебы так было в повній мірі, на то треба іщі кус почекати, бо векшына старшых членських штатів не отворила свої граніці у змысло необмежденной можности ся заместнати в кождім із них.

Чекаме вольный рух робочой силы, ліпшу зывотну уровень і конкретны перспектывы до будучности про нас, но главно нашы діти, внуки... (...) (Александр Зозуляк, *Народны Новинкы* /Пряшів/, 2.06.2004)

Poniższy artykuł ukazał się trzy lata temu w kaszubskim czasopiśmie ODRODA, nr 8/2001, ale redagujący tę kolumnę niedawno miał szczęście spotkać go na swojej czytelniczej drodze (kwoli przypomnienia – rusińska organizacja za grzbietem Beskidu nosi nazwę OBRODA, samo zaś słowo jest znaczeniowo tożsame kaszubskiej „odrodzie”). To wspaniały tekst, to mądry tekst. To wreszcie tekst niezmiernie bliski nam, Łemkom. ...Niedawno, na pewnej konferencji w Krakowie mieliśmy możliwość poznać bliżej Kaszubów. Do tej konferencji i do kaszubszczyzny wrócimy w „Besidzie”. A tekst ten zapowiedzią niech będzie. (pt)

ALBERT KIRK

Uczmy Kaszubów języka chińskiego

"Globalizacja ma także swoje uroki", taka myśl przysłała mi do głowy, gdy na półce supermarketu znalazłem wrześniową (1) "Pomeranię". Czesław Miłosz powiedział przed laty w jednym z wywiadów, że w przedwojennym Wilnie chodził do księgarni głównie po to, by czytać książki a nie je kupować. Mając odpowiednią dozę cierpliwości i wyrozumiałego sprzedawcę, można było tym sposobem przeczytać w ciągu tygodnia całkiem sporą księgę. Przyznam, że dość często korzystam ze sposobu Mistrza, zwłaszcza gdy zbliża się koniec miesiąca, a budżet domowy niebezpiecznie zaczyna się upodabniać do budżetu naszego państwa w roku bieżącym, Anno Domini 2001.

Po przeczytaniu kilku artykułów w rozmaitych czasopismach napotkałem ulubioną "Pomeranię", na której nie oszczędzam, bo serce nie pozwala. Pomyślałem, że po wieściach o Bin Ladenie, węgliku, recesji gospodarczej, klonowaniu owiec i ludzi oraz wzroście podatków, warto przeczytać coś co ukoi nerwy. Pełen nadziei zabrałem się więc do lektury:

"(...) dane statystyczne tylko utwierdzają w przekonaniu, że zachowanie tożsamości etnicznej nie zależy tylko od znajomości języka kaszubskiego, lecz w głównej mierze od wychowania w rodzinie i środowisku. Kaszubszczyznę nosi się w sercu. Rozsądek nakazuje, aby uczyć się języków bardziej przydatnych w globalizowanym świecie. Z punktu widzenia twórców reformy oświaty, zostały stworzone warunki do nauczania języka grup etnicznych, ale dobrowolnie a nie pod przymusem" – napisał wójt gminy (2) Chmielno Zbigniew Roszkowski.

Jak wyrafinowane poczucie humoru ma nasza Władza. Nie jest źle, skoro Wójt pisuje "fify" do "Pomeranii"! Ale zaraz, przecież w dziale humorystycznym felieton Remusa nadal stoi na swoim miejscu. Wygląda więc na to, że Władza naprawdę myśli tak jak pisze, a jeżeli tak jest w istocie, to nie śmiać się, jeno płakać trzeba!

Pan Wójt uważa, że zachowanie tożsamości etnicznej nie zależy tylko od znajomości języka kaszubskiego i ma częściowo rację. Ale ćwierć - prawdy, czy nawet pół prawdy, to jeszcze nie prawda, za to zazwyczaj - całe kłamstwo. Dane statystyczne utwierdzają Pana Wójta w przekonaniu że zachowanie tożsamości kaszubskiej w głównej mierze zależy od wychowania w rodzinie i środowiska. Pan Wójt zapomniał jednak, że i on stanowi tegoż środowiska organiczny element, o czym powinien pamiętać jako przedstawiciel władzy nie z Boskiego nadania, tylko demokratycznego wyboru. A demokracja ma to do siebie, że bywa kapryśna. Pan Wójt zdaje się nie dostrzegać faktu, że mocą swojego autorytetu może - i powinien - przyczynić się do tego, żeby w jego rodzinnych stronach język kaszubski nie rozbrzmiewał jedynie w garkuchniach, ale i na gminnych salonach. Mieć kaszubszczyznę w sercu to za mało. Trzeba, aby język giętki wyraził to, co pomyśli głowa!

Powoływanie się na dane statystyczne także mnie nie przekonuje. Nie w tym przypadku. Ludowe porzekadło powiada, że statystyka jest jak dziewczyna, którą łatwo wykorzystać. Zilustruję to przykładem: jeśli mój sąsiad bije swoją żonę dwa razy dziennie, a ja mojej wcale, to statystycznie rzecz ujmując, każdy z nas bije żonę raz dziennie. Ile w tym stwierdzeniu prawdy, każdy widzi.

Pan Wójt przekonuje dalej, że kaszubszczyzna to język mało przydatny, że uczenie się go nie przyniesie dzieciom pożytku. Jeżeli ta propaganda trafi do przekonania zdezyorientowanych rodziców, którzy zostali wyedukowani jeszcze w epoce (nie) realnego socjalizmu, to Pan Wójt ma szansę trafić do podręczników historii! Obok śląskiego pastora Christiana W. Hakena żyjącego w XVIII w., który zasłynął z tego, że przyczynił się do wytopienia kaszubszczyzny na dużej połaci Pomorza Zachodniego. Pastor ów uważał, że kaszubski jest językiem niepraktycznym, a do codziennej komunikacji językowej oraz przyswojenia ciemnym Kaszubom osiągnięć kultury "wysokiej" nadaje się lepiej język niemiecki. Biorąc pod uwagę jedynie dane statystyczne i element "opłacalności", miał on całkowitą rację. Podobnie jak Pan Wójt dzisiaj.

W trosce o dobro dzieci postuluję więc, aby nie wprowadzać do szkół nauki języka kaszubskiego, a tam gdzie już funkcjonuje, znieść ją czym prędzej.

Po porady techniczne odsyłam do lektury pism Hakena, który okazał się politykiem skutecznym, podobnie jak wielu mu podobnych mężów stanu w minionym niedawno stuleciu. A przecież skuteczność w życiu publicznym i wartości użyteczne Pan Wójt zdaje się cenić najbardziej.

Nie sztuka jednak burzyć pomniki przeszłości, jeśli nie wnosimy nowych. Natura nie cierpi próżni. Proponuję więc, aby w miejsce "języków zniesionych" (boć i polski ze swoimi "ogonkami" jest dość niepraktyczny, a statystycznie i globalnie rzecz ujmując, używa go zdecydowana mniejszość

ludzkości) wprowadzić naukę języka chińskiego, którym posługuje się co najmniej szosta część mieszkańców naszej planety. Jeśli połączymy to z nauką angielskiego - "Satysfakcja gwarantowana", jak głosi slogan reklamowy. Nie będzie obaw, że dziecko kaszubskiego Indianina nie dogada się z kolegą z Szanghaju. W imię dobra naszych dzieci proponuję więc: "Wyberzmy przyszłość - uczmy Kaszubów chińskiego!" Good luck, Mr. Roszkowski!

Miałem kiedyś sen. Śniło mi się, że za reformę polskiego prawa biorą się ludzie stojący z prawem na bakier, prezydent Stanów Zjednoczonych ogłasza rychłe powstanie niepodległej Palestyny, zaś Kaszubi zapomnieli języka w gębie. Własnego języka. Kiedy ktoś poprosił mnie o rozmienienie stu złotych i jak zwykle nie miałem, okazało się że to nie sen, tylko szara rzeczywistość.

Ale miałem i inny sen ostatniej nocy! Pani Wójt gminy Chmielno prowadzi obrady Rady Gminy w języku kaszubskim. Dzieci w Borzestowie uczą się w miejscowej szkole na komputerach z kaszubską wersją "Windows 2010". Na Uniwersytecie Gdańskim powstał Wydział Filologii Kaszubskiej z Katedrą Dialektologii Pomorskiej. W preambule do Konstytucji Rzeczypospolitej przeczytałem, że w mojej Ojczyźnie obowiązują dwa języki urzędowe: polski i kaszubski, a ja nie byłem członkiem bliżej nieokreślonej "grupy etnicznej", tylko narodu kaszubskiego. Tak mi mówiło serce, a jego nie można w nieskończoność oszukiwać.

Obudziłem się. Czytałem dalej tę samą "Pomeranię": matura z języka kaszubskiego w roku 2002, Ewangelia wg św. Marka przetłumaczona z języka greckiego na kaszubski... Ten, kto by pomyślał o tych faktach 20 lat temu, byłby nazwany wariatem, a pewnie i separatystą.

Jestem pewien, że doczekamy obowiązkowej nauki języka kaszubskiego przynajmniej do poziomu maturalnego w szkołach w Kaszubach, co już od dawna postulował profesor Alfred F. Majewicz z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetu Hokkaido w Japonii. Nie jest to sprawa, którą można uzależniać od woli ludzi manipulowanych przez pięćdziesiąt lat komunistycznych rządów. Ludzi, którym bardziej niż powietrza brakuje rzetelnej informacji o tym, jakim skarbem jest język ich ojców, cudem wyrwany z niebytu. W XIX w. Prusacy wprowadzili w Kaszubach obowiązek szkolny. Skoro dziś nikt nas nie pyta w referendum: "Czy chcesz się uczyć matematyki?" (ja bym głosował na "nie"), to nie pytajmy o to czy uczyć kaszubskiego dzieci Kaszubów oraz dzieci Polaków, Afrykańczyków i Wietnamczyków, którzy - dobrowolnie w końcu - zechcą osiedlić się w Kaszubach. Jeśli wszedłeś między wrony ucz się krać jak i one! Ma jesma u se!

Nie ma Kaszub bez Kaszubów, ale nie będzie Kaszubów bez języka kaszubskiego! (3) Hieronim Derdowski stwierdził, że "Bez Kaszeb nie ma Polsczi!" Nauczanie kaszubskiego nie jest więc lokalnym widzimisię, tylko wypełnieniem obowiązku wo-

bec naszej Ojczyzny - Rzeczypospolitej. Będzie ona o wiele bardziej uboższa, jeżeli za pięćdziesiąt lat będą w niej mieszkać Kaszubi jedynie z nazwy lub nominacji, którzy wiedzą tylko (4) "co je krótczi, a co dłudzi", a od święta paradują w modrych kubraczkach.

Powtórzę raz jeszcze: nauczanie ojczystego języka w szkołach w Kaszubach jest naszym świętym obowiązkiem. Obowiązki zaś należy wypełniać, a nie się od nich migać lub znosić je w drodze referendum. Nie chodzi bowiem o to "czy" kaszubszczyzna powinna "przetrwać", tylko o to, "co" możemy zrobić by się dynamicznie rozwijała! Jeżeli zaniedbamy swoje obowiązki, to wnuki nas z nich rozliczą - obyśmy nie musieli się przed nimi wstydić. W całych Kaszubach od setek lat toczy się cicha walka o język. Także dzisiaj, gdy walczymy z własnymi sumieniami, wygodnictwem i koniunkturalizmem!

Nie chcemy być Apaczami. Nie chcemy żyć w skansenie i żywić się korzonkami, a **chat** obtykać mchem. Jeśli tak, to musimy dbać o nasz język, a nie pytać czy warto! To tak jakby pytać, czy warto odzwyczaić się od jedzenia, może i warto, może to się nawet kalkuluje, ale skutek może być oplakany! Nauka kaszubskiego powinna stać się kwestią honoru i ambicji dla każdego mieszkańca Kaszub. Świętej pamięci (5) ks. dr Bernard Sychta był człowiekiem Bożym i wielkim uczonym. Panu Wójtowi gminy Chmielno, oraz tym spośród nas Kaszubów, którzy sądzą, że lepsze jest to co się bardziej oplaca, dedykuję Jego słowa: "Chto sa wstidzy pò kaszëbsku gadac, ten nie je wòrt cobë gò w pèrda kòpnac!" Amen.

(1) "Pomerania" - Miesięcznik społeczno-kulturalny wydawany przez zarząd główny Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Gdańsku

(2) Chmielno - Wieś gminna położona około 40 km na zachód od Gdańska. Gmina liczy około 6000 mieszkańców.

(3) Hieronim Derdowski - (1852 - 1902), propolski pisarz kaszubski. Autor wielu humorystycznych i satyrycznych książek kaszubskich; najbardziej znana: "O Panu Czorlińskim co do Pucka po sece jacho!"

(4) "co je krótczi, a co dłudzi" - Parafraza "Kaszubskich nut". Tekst bardzo popularny wśród kaszubskich zespołów folklorystycznych. Stał się atrybutem Kaszub i Kaszubów. Ten piękny i wartościowy tekst jest dla wielu jedynym "reprezentantem" kultury kaszubskiej.

(5) ks. dr Bernard Sychta - (1907 - 1976) Pisarz kaszubski, etnograf, językoznawca, badacz Kaszub i Kociewia. Autor "Słownika gwar kaszubskich na tle kultury ludowej" (Tom I - VIII)

Од шувного часу заходить потреба побесідувати на сторонах „Бесіды” – уймийме то так – о справі виджыня лемківських проблемів через дві протилежны сой опції. Днес графлят ся нам гу тому нагода особлива. Мама адде пред собом текст з України, од братів – Лемків зо Львова Нерідко стрічама ся з нима, заходиме ся красні. І годно бы быти штотраз ліпше. Годно бы, кебы за плечами не было цілком інакше. Як в предметовым днес дописі з „Лемківського календаря на рік 2004”. З єдной страны є то текст не вносячий ниякых хосенных знань (на одміну од інчых в тым выданю) і мож бы сой ним не завертати головы, але з другой страны інтересуючий тым, же вказує – як „тоніцькыма” аргументами мож переконувати, усвідомлювати в „правді” лемківску суспільніст в Україні. Допис, хоц долгий, поміщама цілістю, жебы ніхто не міг зашмарити нам маніпуляції текстом. Паралельні ведеме свою, полемічну – дайме на то – бесіду.

ІГОР ДУДА, ІВАН КРАСОВСЬКИЙ

Наше місце в історії

(Лемкам під розвагу)

Питання національної приналежності лемків настільки зрозуміле, що й незручно до нього повертатися. Відомо, що лемки – це частина українського народу. Шкода, що до сьогоднішнього дня серед інтелігентів-лемків ще зустрічаються особи, які вперто заперечують цю істину.

Але заглянемо у нашу далеку історію. З джерел довідуємося, що у VII ст. в Карпатах проживало східнослов'янське плем'я, що його дослідники називають „білими хорватами” („білі” – значило західні, „хорвати” чи горвати – люди, які живуть в горах, на горбах). Про поселення білих хорватів писав також імператор Візантії Костянтин Багрянородний у праці „Про управління імперією” (X ст.). Напрошується здогадка, що далекими предками русинів-лемків могли бути білі хорвати.

Самі ж мешканці Західних Карпат, які перебували у тісних контактах з русинами Подніпров'я, Київською Руссю, служили у княжих дружинах, називали себе „русами” або „русинами”. Це ствердили угорський літописець Анонім ще у IX ст. та слов'янський вчений О. Галага.

992-993 року Великий київський князь Володимир I Святославич приєднав Західні Карпати до Київської держави. У тому часі в Карпати прибули з Русі численні церковні діячі (священники й дяки), малярі, будівнічі. У Західних Карпатах старанням братів Кирила і Мефодія, раніше Київської Русі засновані осередки східної християнської релігії. У Карпати воїни князя привезли церковні книги та інші культові предмети для Богослужінь. Дяки закладали перші школи-дяківки.

Значний культурний здвиг відбувся (в) Карпатах в XI ст., коли розпочато розбудову руської воєнної фортеці – міста Сянока, яке згодом перетворилося у великий торговельний, промисловий, науково-культурний осередок.

Помітна міграція русинів з Подніпров'я у Західні Карпати мада місце в часи монголо-татарської навали, починаючи з 1240-41 рр. Велика кількість втікачів, рятуючись у Карпатах, залишалася тут назавжди, що у значній мірі поповнило місцеве населення.

Ще за часів Київської Русі у Західних Карпатах існували високомистецькі школи іконопису, переписування церковних книг, почався процес формуван-

ПЕТРО ТРОХАНОВСЬКИЙ

Місце не на місци

(в одповід І. Дуді і І. Красовському)

Кед справа національної приналежності Лемків на тілко зрозуміла, што аж і незручно до ней вертати – товды чом вертати? Кед відомо, што Лемкы – то част украинского народу, товды кому адресуете оне посланя? Тым інтелігентам-Лемкам? Але-ж серд них лем „зустрічаються” особи, якы вперто заперечуют тій істині.

Ци аргументом на приналежність Лемків до украинского народу мае быти „здогадка”, же далекыма предками Русинів-Лемків могли быти Білы Хорваты? Адже акуратні украинській вчений Микола Чубатий гварит што: „Білі хорвати це погранична група слов'янських племен, яка ще в часі Великоморавської держави не була здиференційована етнічно на українців, поляків та словаків (...)”, а „...впертих християн слов'янського обряду стали називати сповідниками „русської віри”, бо той обряд зберігався в сусідніх областях Русі.” („Історія християнства на Руси-Україні”, Рим-Нью Йорк 1963, стор. 131). Так зачали звати Білых Хорватів, але стало ся то акуратні аж деси за угорского Аноніма, автора „Gesta Hungarorum”, літописця Бейлы III з XIII ст. (не з IX !!!). А позатым – як мож совокупити в тым контексті середньовічного Аноніма з О. Галагом? То хаос!

О „приєднаню” Західних Карпат, конкретнійше, Білых Хорватів через князя Володимира писал ем не раз. Повторю, за рускым Нестором, Володимир ішоу „на Хорватів”. Вертал з войны хорватской... Тілко, лем пілтора речыня, посвячат літописець „приєднаню” і дале, уж шыроко, „барвисто” малює панораму, тіж войны – з Печенігами. Чом так, а не інакше, представлят Нестор тоты факты, не буду уж – котрисий раз – тлумачыл. Нее місця... Мушу гульгнути ту дякам, котрым воїны князя... привезли церковны книги. І ту – противоречыня самым собі. Кед в Західних Карпатах скорше нич в Київській Русі істнували осередки християнської культуры, відоме же не могли істнувати без книг. Бесіда же о школах-дяківках (в X-XI століттю !) то ревелация, на яку дотепер не одажыл ся аж і такій романтик як Петро Трохановскій.

Згоджу ся (не зо виштыкым мож ся не згаджати), же монголо-татарска навала доселила втікачами Західні Карпаты, згоджу ся (уж абстрахуючы од Авторів) – же деси за князя Данила, якого володіня, хоц

ня церковної архітектури (до Другої світової війни на Лемківщині налічувалося 275 дерев'яних церков, найстаріша з них у с. Поворозник 1612 р.). Вплив сусідніх народів на архітектуру лемків був незначний.

У 1340-х рр. північні схили Західних Карпат захопила Польща, південні Угорщина. Польські королі і шляхта започаткували довготривалу польсько-німецьку колонізацію Прикарпаття і Карпат, відтісняючи русинів у гірські райони. Було запроваджено панщину, що в значній мірі погіршило становище руських селян.

Прикладом єдності русинів Карпат з руським (українським) народом була спільна їх боротьба за соціальне і національне визволення у війні під проводом Богдана Хмельницького. Русини Західних Карпат на чолі з ватажком Андрієм Савкою піднялися у 1651 році на повстання, допомагаючи Б. Хмельницькому.

На території Карпат утворилися три українські (русинські) етнографічні групи: гуцули, бойки і лемки. Процес національного відродження у XVII-XVIII ст., що охопив Наддніпрянщину, Поділля, Волинь з Поліссям, Прикарпаття і Закарпаття до певної міри загальмувався на крайньому Заході. Тут давня назва „Русь” надалі збереглася поряд з назвою „Україна”, яку вперше зустрічаємо у Київському літописі (1487 р.).

Щоб остаточно відірвати русинів Карпат від українського народу, завойовники рішуче виступали проти назви „Україна”, „українець”, створюючи для русинів нові „національні” назви - „карпатороси”, „угророси”, „словакороси”, „рутенці” і т.д. Все ж давня історичні назви „Русь”, „русини” збереглися на Лемківщині. Тут нічого поганого немає. Адже історичну назву слід поважати. Шкідливе лиш те, що поодинокі лемківські діячі в Словаччині, Польщі, українському Закарпатті, на еміграції трактують давньоукраїнську національну назву як назву окремого, четвертого східнослов'янського народу. Шкідливу традицію відриву русинів Карпат насаджували галицькі москвофіли другої половини XIX поч. XX ст. Цю теорію проповідував перший „Апостольський адміністратор Лемківщини” д-р Василь Масцюх з Нової Веси, який писав:

„Лемки приклонники и защитники русской ориентации ненавидят т. зв. украинцев – приклонников русского сепаратизма. Лемки не желают иметь ничего общего с украинцами и должны изолироваться от украинцев...” (Центр. Істор. Архів у Львові. Ф. 309, спр. 1644. Рукопис)

Поряд з давньо(го)ю національно(го)ю (попр. Ред. „Б”) назвою „русини” у XVIII-XIX ст. закріпилася етнографічна самоназва „лемки” (через вживання мешканцями Західних Карпат мовної частки „лем”). Назву цю підтримали польські офіційні кола, проголошуючи її близькою етнографічній назві „гуралі”, що давала змогу сполонізувати лемків.

У міжвоєнній Польщі з новою силою розгорнулася кампанія за об'єднання лемків з поляками. Польська преса, зокрема „Kurier Krakowski” ч. 143, 160. 1933, виступила з „доводами”, що діалект лемків є польським, а лемки – етнографічна група польського народу. У трактаті „Lemkowsczyzna” (рукопис в Істор. Архіві у Львові) ксьондз Чеслав Войтасяк висловив обурення на адресу українців з приводу „незаконного привласнення лемків”, які, на його думку, „зовсім не українське, а польське плем'я”. Автор запевнив, що негайна полонізація лемків принесе користь польській

коротко, сігали західньої Лемковини, заакцептували ми і полюбили Русь. Зрештою, ці мали ми – уж побити через трьох міцних сусідів (Угорь, Польщу і Русь) – інчий вихід? Беручи до уваги спомнений выжше чынный, яким была спільноуа релігії (ці радше обряду), підходило нам оне під душу. Хоц затримували ми і лелючыли свій образ души. Медже інчым, не приняла ся в нас архітектура руской (візантійской) церкви, з центральным великым куполом, што мож видіти в деревяній сакральній архітектурі наших безпосередніх східніх сусідів – Галичан, Бойків.

Што до „захопліня” пільничних схилів Західних Карпат через Польщу і полудньовых через Угорь, на жаль стало ся то шувні перед 1340. роками. А панщына? Што-ж – рускы бояре, іщы пред фактычным панщыном, тіж лупили смердів, нияк не зважаючы на національну руско-українску єдність.

Аргументация в однесію до народовой свідомости має ся тоніцько і в акапіті з Хмельницькым. Адже Савка з Чепчюм райцували на замку в Чорштыні враз з Костком Наперскым, хоц тот остатній был Ляхом. Ходило бо ім о інчы справы нич українска свідоміст. Котрой товды, в такым мовным виді, не мал іщы сам Хмельницькій.

Гварите о процесі національного одроджыня XVII-XVIII віків, якій охопил аж і Прикарпатя, і Закарпатя, а загамувал ся лем на крайнім Заході, і же лем ту (на Лемковині, як выходить з контексту) зберегла ся давна назва „Русь”. Товды одкале взяла ся в Галиччыні „Руска трійця” і нескінчене число „рускых” ци „руськых” підметів?! Іщы в XIX, а і XX столітію! Преконая – же назва „Русь” зберегла ся „поряд” з назвом „Україна” е уж абсурдом. Выходить бо з него, же тота друга была в Лемковині домінантом, коли так на правду не функціонувала нияк і николи. Датуваня – 1487, заміст 1187 – кладу уж на тупіст переписувача.

Чом завойовники мусіли рішучо виступувати против назвы „Україна”, кед она на інтересуючым нас терені не функціонувала? Назвы „карпаторо(у)сь”, „угроро(у)сь” (о „словакоросах” ем не чул) не были (в предметовым часі) трактуваны як національны. Ани через „завойовників”, ани через самых їх носители. Але были, бо мусіли быти! Кед хтіло ся наш нарід одріжнити од „великоросів” ци „малоросів”. Бо ріжницю видно без мацяня. Бесідуючы же о отцю д-р Василю Масцюху, вартат зачитувати інчий його текст:

„Я уродився русином, маю ним почуватися аж до смерти, коли маю діти, виховати їх на русинів, щоби вони по мойї смерти заняли мое місце. За таке поступоване узнасть і пошануе Вашу політичну гідність навіть Ваш противник, коли він чесний. Проти нечесних бороніть ся в межах права (...). (Перше пастирське посланіє Дра Василя Масцюха... до Лемків, Львів 1935, стор. 16-17).

Хтіло бы ся речы: без огляду на конфесійну приналежність, бодай в тым єдным стараме ся слухати голосу Владикы – борониме ся в межах права. Акуратні і в тій полеміці. Отже:

Може было бы і приємнійшым для нас, достойнійшым історичні, кебы самоназва „Лемкы” закріпила ся в XVIII-XIX ст., та знаме виштыкы – же то неправда. Як неправдом, „грубым” надужытьом е вічне натякуваня на польське інтригантство, якому мы нибы то ся піддали. В XIX столітію Владимір Хыляк (серед численних інчых), іменуючы ся „Лемко-Семко” „В. Не-

❧ З БЛИЖНЬОЇ ЗАГРАДКЫ ❧ З БЛИЖНЬОЇ ЗАГРАДКЫ ❧ З БЛИЖНЬОЇ ЗАГРАДКЫ ❧

державі, лемків звільнить від зазіхань з боку українців. Подібні ідеї проповідувала П. Перадська у книжці „Na szlakach Łemkowszczyzny” (Краків, 1939).

Заходами польської комуністичної влади і Війська Польського в 1944-47 рр. вдалося депортувати частину лемків на схід, а частину – на по-німецькі північно-західні землі Польщі. Польські шовіністи не могли натішитися з того приводу, що нарешті, покінчено з українським елементом. Але лемки, незважаючи на великі труднощі, навіть у Польщі зберегли свою рідну культуру, свою гідність, свою говірку. Окремі польські політики, публіцисти і журналісти продовжують зусилля для полонізації лемків.

Розсіяність лемків по всій планеті, політика стосовно них слов'янських сусідів – поляків, словаків, а також суттєві помилки окремих діячів культури залишили свій помітний відбиток на свідомості лемків. Поступово відмирають самобутні елементи в культурі лемків в Польщі, Словаччині, Україні, на еміграції. Непоправна шкода у тому, що піддалося забуттю лемківське весілля, купальські, русальні та інші календарні обряди, забувається історія, народні забави і традиції, мова.

Нам необхідно рятувати рідну культуру, здобуток багатьох поколінь. А для того слід оживити дослідницьку і видавничу діяльність. Роботи поодиноких ентузіастів у цій ділянці в Україні, Польщі замало, щоби врятувати ситуацію. Громадскість не хоче помічати того, що сепаратистська ідея окремішності лемків, ігнорування їх національної приналежності веде до повної асиміляції і загибелі.

Ми, лемки можемо врятувати цінність історичного минулого, культурне багатство лише під заступництвом України. Народ український з великою симпатією ставиться до культури лемків.

Ще кілька менших, але, водончас, важливих зауваг:

1. Наш етнографічний край завжди значився на адміністративних мапах, у словниках, енциклопедіях, етнографічних, історичних і географічних джерелах як „Лемківщина”. Ця назва не може бути самовільно змінена. Окремі особи підмінюють її синонімом „Лемковина”. Такий синонім можна присвоїти художньому колективу, громадській організації чи кооперативній установі, використати в поезії. Дивує, що деякі друковані органи також вшивають названий синонім замість справжньої назви краю.

2. Помилкою є нерідке вживання в Україні визначення для лемків як „етнічна” група українців. Це група помилка, бо „етнічні” групи – це групи інших народностей – поляки, словаки, румуни, росіяни, угорці, німці, євреї... Для окремих частин українського народу (гуцули, бойки, лемки) існує єдине визначення – „етнографічна”.

3. Не можна самовільно змінювати офіційну назву міст і сіл. За всі часи місто-курорт у Західній Лемківщині називалося „Криниця” (Купіса). Чому в окремих виданнях Польщі з'явилася спотворена назва „Крениця”? Польські адміністратори навряд чи звертають увагу на цю подію. Адже вони спеціалісти з доповідом при змінюванні назв сіл на Лемківщині ще у серпні 1977 р.

4. Ще одна – мовна проблема. В Україні на мовній платформі не виникають непорозуміння. Діти вивчають літературну мову, розмовляють нею. Складніша

лях” не дал хыбаль причыны до такогo виджыня справы. Лемкiв, якы мушены былы двати сой рады в трудным межевоенным часі – тiж не мож о тото посуджувати. Найкрасше уял проблем п. Богдан Горбаль: „(...) сьмiшным є гнеска оцiнюваня діяльности Лемко-Союза і Гнатишака (припоминам, же не ходит ты о америцкiй, а о дiючий в межевоенным часі в Польцы Лемко-Союз – П.Т.) з переспектывы тайных польскых плянів ополччыня Лемкiв. Тото, што польскы власти хотiли то една справа, тото же, до чого змiрял Лемко-Союз і якы мал можливости, то друга справа.” (Б. Горбаль, „Орест Гнатишак (1887-1942)”, „Лемкiвскiй Рiчник 2002”, стор. 106-107). Нам, сучасникам тiж тiжко зашмарити передкладану „спiлпрацу”. Адже сами Вы гварите што, на перекiр „польскым шовiністам”, Лемкы в Польцы зберегли свою рiдну культуру, свою гiднiст, свою говiрку. Завдякы передовшчыткым лемкiвскым „сепаратистам”, як iх зовете (бо iнчы звертают бiльшу увагу на матерiальну страну своейоу „лемкiвскости”). Зберегли! Хтiло бы ся речы – iнакше як на Украiнi. Котрой головнам мiром тычыт ся Ваше нарiканя (i як бы противоречыня самым собі в сусiдуючых акапiтах) – же забыват ся iстория, традиция, мова.

Чом ся забыват?! Кед – як гварите – нарiд украинскiй односит ся з великом симпатийом до культуры Лемкiв. Чом ся забыват, передовшчыткым в Вас, кед преконаны Вы – же лем пiд заступництвом Украiны мож вратувати цiннiст iсторичного минулого, культурне багатство?! I з другоу страны – чом то громадскiст не хоче зауважыти того, што сепаратистычна iдея окремишности Лемкiв веде до полной асимiляциі?! Нерозумна, тута тота громадскiст, ци што? А може дозрват до Европы? До правдивой демокрациі, в якiй човекови вiльно буде быти тым – кым прагне, а не тым – кым каже му быти дахто iнчий.

Не пiлперечыл бы-м тому, жебы велика Украiна была для Лемкiв Матiрю, бо близка нам языком, релiгийом, а маленькому, при всякiй демокрациі, втримати ся нелегко. Але жебы была Матiрю, а не ма-чомом. Або повiм iнакше – вершом зо XVII столiтя – жебы „не мала злыі дiти”, в першым ряді самых неофiтiв, перестрашених лизунiв (чом такы сут – то тiж окрема справа). Знаю бо, мам бо вельох приятелив, „правдивых” Украiнцы, котрым нич не вадит моя лемкiвскiст. Така яка е!

Однiснi нумеруваных через Авторiв „помылок”, перша (нр 1) – сьмiшым мя. Перешкаджат iм „Лемковина”, як назва нашого краю. В нас, в „тiй же” Польцы, деякы што-мудрiйшы Полякы, хотячы вишнувати назву землi устами корiнных ей мешканцiв, пишут „Łemkowlina”, хоц в польскым языку тiж уж давно принял ся термiн „Łemkowszczyzna”. А окрема того – ци Словакы, бесiдуючы о Австриі „Ракуско” – роблят помылку?

Однесу ся тiж до „помылкы” спiд 3. номера. Пане Красовскiй! Кому як кому, але Вам ганьба припоминати, же перше iсторичне джерело з 1547 рока zove Креницю акуратнi – „Krzenyca”. Польскiй писмак того часу пiдмiнил „r” на „rz”, але лишыл на щестя „e” на своiм мiсци. I так – „Крениця”, а не iнакше звали Лемкы тоту мiсцевiст через цiлы вiкы I так зовут ей старшы до днес. Факт, за котрым XIX-вiчны галицкы выданя (мiн. шематишкы) звали до лi-

справа в Польщі, де окремі культурно-освітні діячі вимагають введення у школах замість української мови – „лемковський язик”. Виникає питання: куди пойдуться лемківські діти, випускники шкіл? Хіба лиш у польські навчальні заклади. І на тому кінець.

Історія навчила нас, що ділення української мови на різні „язичія” принесло лиш шкоду. Не отримали загальнонародного визнання видання товариства ім. М. Качковського (хоч нерідко добрі за змістом). Навіть творчість популярного Єроніма Аноніма (В. Хиляка) не знайшла своє місце серед творів І. Франка, В. Стефаника, Б. Лепкого, про що слушно свого часу відзначили російські та українські літературознавці.

Однак мусимо визнати, що лемківська мова (діалект, говірка, бесіда) в Україні занепадала. Лемки в Галичині користуються українською, а на Сході і Півдні – російською. Точніше, зросійщеною українською, т.зв. „суржиком”, кризь який мимоволі прориваються рідні наголоси на першій склад. Ми мали можливість слухати таких „патріотів”. Вони в цьому не винні. Винні обставини і середовище, в якому вони опинилися.

Нині в Україні проживають чотири покоління переселенців. Старші лемки пам'ятають, але не мають з ким спілкуватися по-лемківськи. Діти розуміють, але не хочуть говорити. Внуки і правнуки розуміють, але не можуть.

Ми редагуємо газету „Дзвони Лемківщини” (Тернопіль і „Лемківський календар” (Львів). Нам постійно доводиться мати справу з листами краян, фольклорними матеріалами і прямою мовою. І кожного разу стоїмо перед проблемою: як правильно передати на письмі лемківську говірку, за якими граматичними правилами. Якщо з літерою „г” все зрозуміло, то „ьг” (не російське, а старослов'янське, кириличне!) сприймається читачами неоднозначно. Ось і пишемо „би-ла”, яке у лемків має два значення – „бити” і „бути”. Кривимо душею, бо не хочемо входити в суперечку з українським правописом.

Богата та людина, відомо, яка знає багато мов. Сьогодні наші заробітчани у цьому переконалися. Мова кожного народу мов та ріка: чим більше має притоків і струмків, тим вона повніводніша. Мова лемків, бойків і гуцулів є такими струмочками.

тературы пізнійшу польску адміністраційну назву „Крупіса”, яке то слово было і їм близке (укр. „криниця”) – нияк не зобов'язує нас до занеханя правдивой і, як выжше речено, до днес хоснуваной через Лемків назвы. Правда, молодше покоління під впливом польщыны бесідує тіж „Криниця”, што нияк не значыт – же маме тото акцептувати.

Добрий стан языка втримати може лем едукация. Зато тіж окремы культурно-освітні діячы, не лем же прибуют ввести, а ввели до шкіл „лемковський язик” (в нас то звучыт – лемківській язык). І не заміст українского – бо што бы то мало значыти?.. А де ся подадут абсолювенты тых шкіл? Думаем, же подобні як тоты, што вчат ся в Польщы украинского. Дахто на рідну філологію (е уж в нас і лемківска. Решта до польскых навчальных закладів. То дост натуральне. Адже ту Польща... З другой strany – ци вчыти не треба хоцбы лем зато, жебы лем-

28 червця 2004
рівне 75 років
выполнило ся

ТЕОДОРОВИ
ГОЧОВИ

Жытьова дорога
і доконаня
Ювілята
так добрі знаны
што не конче
о тым бесідувати

Вінчувати лем пристойт, старым звыком,
дальшых – многых і благых літ!
Жебы текли тихо, мирно, спокійно
під рідном, прадідньом стріхом,
в так улюбленій через Вас Лемковині.
Дай Вам Боже, Боже дай!
– як звык гварити Ваш кум –
а за ним і мы:

Редакция „Бесіды”
і Головний Заряд
Стоварищыня Лемків

В горах Карпатах, в прекрасным селі Кункова
стоїт не меньше прекрасна Церков Св. Луки.
Служыт там Богу і народови нашому
о. Андрий Квока, котрий красні Вас просит
помочы вкрыти на ново і огородити Церков.

Жертвы слати мож, а і треба, на конто:

Parafia Prawosławna pw. Św. Łukasza w Kunkowej
BGŻ o/Nowy Sącz 6320300045111000000240210

ківска мова не занепадала, так як занепадала в Україні, до чого ся сами признаете... І, взагалі, заедно сами собі противоречыте. З одной страны докарыте лемківськым „сепаратистам”, м.ін. за тот же „язык”, з другой зас бідкате над своїма языковыма (нибы лемківськыма) проблемами. Кривите душом, бо не хочете входити в суперечку з українськым правописом (добрі, же хоц тото іщы чуєте – же кривите. Збережте сесе чутя, то ачий остатня ознака Вашой лемківскости). Мы не маме проблемів, ани з душом, ани з... правописом.

В нас іщы выштыты покоління, тіж выселенчы, бесідуот (кед бесідуот) дост добрі по лемківськы. Хоц ту лем Польща... А може акуратні зато. Вам дано полну свободу быти або... Українцямы, або Росиянами. Мы ся мусиме боронити. Але маме таку можливість. А як г Вас?.. Што, не годни сте того голосно речы? Повіджте на ухо. Будеме враз богатшы.

АНДРИЙ КОПЧА

Сьвітова Рада Русинів засідала в Румунії

26 – 27 квітня 2004 р. в Букарешті одбыло ся засіданя Сьвітової Рады Русинів. Было то перше засіданя рады в тій державі. Початково мало ся одбыти 10 – 11 листопада 2003 рока, потім в грудни. Оба были одкликаны з ріжных причин.

Конец-кінцьом до стрічы дішло аж той ярі, реченого выжше часу. В засіданю взяли участ: Андрий Копча – Ведучий Сьвітової Рады Русинів і Ведучий Товаришыня Лемків, Гавриіл Гатінгер Клебашко (Угры), др Юрий Фірцак – Ведучий Культурного Товариства Русинів Румунії, член румуньского Парляменту. Русинів з Сербії репрезентувал Ярослав Сабол (в місце др Юліяна Рамашіого), з Чех Рене Кочік (за др Агату Пілатову). Засіданя і стрічы з представниками державных урядів одбывали ся в величезным і богато здобленим будинку румуньского Парляменту, котрий зачато будувати за часів Ніколяе Чауческу, але докінчено уж по його падіню, в половині 90. років. Само засіданя одбыло ся в сали, де мала урядувати жена Н. Чауческу – Елена. Зас він сам мал мати габінет в теперішнім Парляментарным Клюбі. Ту уряджено коктейль і концерт для членів Рады.

На засіданю Сьвітової Рады Русинів ознамлено ей членів з діяльністю і проблемами Культурного товариства Русинів Румунії. Як о них ходит, то сут они знаны вшыткым русиньским організаціям, котры діют в Европі і Сьвіті. Тычат ся они агресивной і нетолеранційной діяльності українських організацій і їх лідерів. Так як в інчых державах, так і в Румунії одмавляють они Русинам права до народной тожсамости і окремой діяльності. Та на щестя, акуратні в Румунії вшыткы народны меншыны маюч конституційні загарантуване право до свого представника в Парляменті. Меншын тых ест 20, але представників 19, бо Чехы і Словакы маюч єдного вшпільного, зас Мадяре аж 27, але тых парламентаріив выбрао в нормальных выборах. На маргінесі: свойого представника маюч тіж Полякы, ци Арменці, хоц ест іх в тым краю недуже.

А повідат ся, же Румунія лем зачынат будувати демокрацію. Окрем того „бідна“ Румунія дає з бюджету на культурну і осьвітню діяльніст народных меншын понад 6 миллионів... евро. Для прикладу, в Польци ест то 3-4 млн., але злотых. Хоц, другой страны, меншыны в Румунії становлят тіж непорівняльні векший процент населіня.

ПОДЯКА

Вшыткым што розділили наш невтишений біль,
взяли участ в чыні похорону —
остатній дорозі нашой Коханой Жены і Мамы

блаженной памяти

БОЖЕНЫ КОПЧЫ

складаме слова найсердечнійшой подякы —

Муж зо сынами

ПАМЯТАЛИ І МЫ

Будучы при споминах смутных дни сперед кілкох місяци, хочеме повісти о єдній – прикрій для нас – справі. Отож дішли нас шептаном почтом слухы, же Товаришыня Лемків не помістило – в звязку зо смертю **Др інж. Михала Сандовича** – клепсидры в державній пресі, як то зробили інчы. То неправда, появила бо ся стараньом Товаришыня Лемків клепсидра в „Газеті Выборчій“. Лем мы в „Бесіді“, роблячы передруку інчым, не вчынили сме того в однесію до себе. Хотіли мы быти скромны, адже не є то околичніст до хваліня ся. Та в даній ситуації, не то же выпадат, а треба нам вчынити наочным тот факт – передовшыткым ґу вантпливому вдоволію „жычливых“, котры годни порушыти аж і повагу смерти для понижыня „суперника“ і оправданя своїх мнимых раций. Поміщаме отже автентичну копію (не передрук) реченой клепсидры (*Gazeta Wyborcza, Wrocław, 30 grudnia 2003 г.*):

Приходит час,

тяжко мысль тоту припустити,
кед сонце жытя ту вечырній ся схылит тени...
І часу полотно безкрає, як вода
конар одламаний, на просторі назнаны
однесе і мене...

(Михал Ковач, Сьвітло вечера)

ПЕТРО ТРОХАНОВСЬКІЙ

Медженародне Біенале

Шувний час застаналял ем ся – якій наголовок дати свому дописови. Ходит мі, очевидні о III Медженародне Біенале Лемківской / Русиньской Культуры, о ним хцу писати. І на перший позір здавало бы ся не быти ту ниякого проблему – кед уж не даякій поетычній наголовок (він все ся родит сам, в ході писаня), дати полну назву імпрезы, так як то видніе горі на банері, і фертик!

Та моя увага зосередила ся на мыслях, які сідят во мі од самой акуратні імпрезы. Товды то, якоси то загадал ем до Андрия: – Чом то наше Біенале зове ся медженародным, кед бере в ним участ лем еден нарід – наш?! – Но так – підпінил ся Андрий – але преці з ріжных краів! – Товды – не давал ем за выграну – повинно ся звати – меджекрайове, ци інтеррегіональне, ци даяк там іщы подібні. Андрий якбы ся здал, але не до кінце, бо рюк якоси так: – Треба сісти даколи, подумати. Бо хыбаль не мыслиш тераз ліпити новий банер (має 6 метрів шырокості)! І засміял ся своїм шыроким, розкотистым – значе го преці – Ха-ха-ха!

Фактычні, до біса! По што о тым гнеска бесідувати, кед справ – аж земли (но повіджме, паркетови) тяжко! І такой ем ся розогнал за чымси едным з тысяча, аж ту зачыплят мя Штефан – такий еден, не повім, мудрий хлоп, деси од Зеленой Горы – і гварит: – Пане Петре, чом то так чудні зове ся тота імпреза?... Ого! – подумал ем – іщы хтоси подібні думат як я! – І насторожыл ем уха як кролик. Та дораз мі опали, кед лем Штефан выоначыл свое, а по правді преказал дачые. – Выберал ем ся на тото Біенале – повідат і ся якбы підсьміхує. – Нагварял ем уйка, але ся ани ткнути не дали. – Же чом? – звидую. – Но та ся ім тота назва, „біенале“, не видит. – Же чом! – повторил ем звиданя. – Но, та же не лемківска.

Но і же кед назва імпрезы не лемківска, та і сама імпреза лемківска быти не може. Хказувал ем уйкови запрошыня і тыкал ем пальцом: „О, гев позерайте, пише чорне на білым – „лемківской“, а до того іщы – „русиньской“ культуры! „Но та як, конец-кінцьом – двигнули ся уйко з кресла – лемківской ци русиньской?“ „Но та то шытко едно“ – гварю ім. „На тото іщы пристану – повідают, – але на якысе „біенале“ – никда!... А пішол бы-м, кед бы ся інакше звало...“ – Но та – повідам Штефанови, кед мя уж допустил до голосу – преці то не нияке преступство хоснувати тото слово і в нашым языку, кед функціонує оно в десятках а і сотках інчых языків. Так як хоснує ся: „космос“, „конгрес“, „авангарда“, „цивілізація“, „конституція“, а і... „проституція“, і соткы, тысячы інчых слів. Но та сут цілы такы словники, што містят чужомовны слова. Я сам мам дома (так ся трафіло) „Словарь иностранных слов“ (620 сторін велького формату) і „Словник чужомовних слів“ (966 сторін). З того другого аж і прийняли мы „поправну“ версію слова „біенале“. Дослівні (з італійского языка) значыт оно „дворічний“ і односит ся до імпрез організуваных в дворічным циклю (о, видите – зас чужомовне слово „цикль“, без якого ся нияк обыйти). Овшым, могли мы назвати нашу імпрезу, наприклад „Свято...“, „Перегляд...“; ци як іщы? Але то за барз выходжене. А окрема того – треба нам іти зо світом, кед хцеме в ним быти, функціонувати. Та не можеме оставати на рівни раінфусовского, пастырского племене – акуратні як хтіли бы нас заедно неедны видіти. Правда, само принятя слова „біенале“ до світа нас не заведе, але...

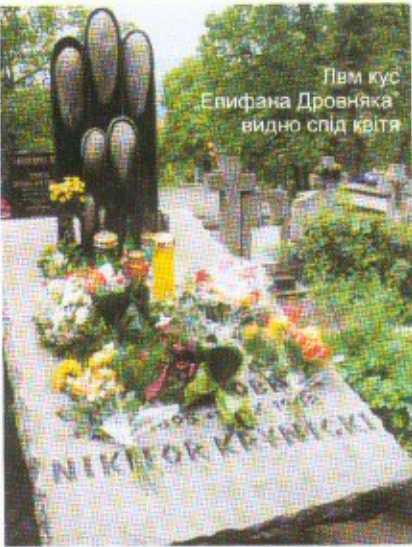
Штефан слухал, слухал, аж выпалил: – Мудро гварите... А тепер ідте повіджте тото уйкови...

І такы то, видите, справы. Вы, Бесідники, годни сте подумати, же іх ани нияк не было, же то лем я іх сой так выдумал, жебы нагнати друкуваного місця в „Бесіді“, кед мало мам до повіджыня о самій імпрезі. Думайте сой як хцете, але акуратні імпреза – як ю звал, так ю звал – барз ся того рока повела. Уж не про саме тото, жебы выступляли на ній якысы там барз знаны, великы ансамблі (зас чужомовне слово), а про атмосферу (і зас), про полну салю. А як было, од початку до кінце, такой за порядком? Уж гварю.

* * *

III Медженародне Біенале Лемківской/Русиньской Культуры, Крениця '2004 зачало ся, традиційні уж, на маленькым креницькым цмынтері, місци вічного спочынку покровителя нашой імпрезы – Епифана Дровняка – Никыфора. ☛ ☛ ☛

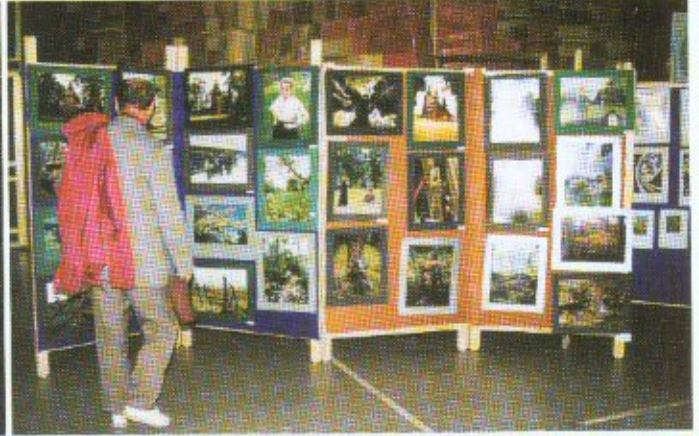
Лемкус
Елифана Дровняка
видно слід квіта

„Лемковина“ офіційно розпочала Бієнале...

...та перед тим отворено вистави

Грала і співала „Марешка“

Марія Саука з Румунії,

танцювал пряшівський „Зушкарік“

функціонував ярмак видавництва

...а сала была полніцька, полніцька.

„Зишкарлик” в полній красі

...А він мя нигда не заведе!

Дотепний Юрко Харитун

лірична Марія Янко

і філософичний Гавриіл Клебашко

Галицький і наш „Окмел”

Біловезька „Рачканя”

...і што-ж нам чыніти в тій Європі?

Фото:

Петро
Басалыга

Павел
Стефановскій

Андрій
Копча

Поскладад:

Петро
Трохановскій

Свидницкий „Калинець”

До наступного Біенале!

Sponsorzy III Międzynarodowego Biennale Kultury Łemkowskiej / Rusińskiej: Ministerstwo Kultury, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, Urząd Miejski w Krynicy-Zdroju

Біенале – дале...

Панахыду служыли о. Митрат Іван Піпка – греко-католицькій парох Крениці і о. Прот. Андрій Квока – православний парох Кунковы-Ліщын. Дальша симбіоза нашых нібы двох сьвітів проявила ся не тілко в лицах, особах, кілко в ділах. Адде стояли мы, організаторе Біенале, першыраз пред Памятником ЕПИФАНА ДРОВНЯКА, а не як дотепер – лем Nikifora Kruniciego. Можливе то было завдяки щесливі доведеному до края судовому процесови в справі правдивого імена і назвіска Никыфора, што стало ся участю діячи Объеднання Лемків. І факт тот явил ся ту прилюдні підкрісленым. З віром – же вшыткы нашы добры діяня будут взаімні не лем акцептуваны, а і шануваны.

Пред офіційным отворіньом Біенале отворено выставки. Была фотографія, графіка, малюнок, аж і батканы яечка. Презентували ся авторы з України – Марія Янко і Дмитро Солинко, зо Словації – Анна Симкова і Юрко Молнар, з Польщы – Агафія Бронішевска-Вархоляк і Штефан Телеп. З дотеперішніх біенальовых выстав тота была найбогатша, а уж напевно найобшырнійша. Причынила ся до того найбарже Марія Янко, яка запрезентувала ся во вшыткых перечисленых выжше видах.

Офіційне отворіня ІІІ Медженародного Біенале Лемківской/Русиньской Культуры, Крениця '2004 наступило, як все, в концертной сали головного здравничного будинку (Пияльні). Доконал того, очьвидні, Андрій Копча - Ведучий Товаришыня Лемків і, од рока, Ведучий Сьвітової Рады Русинів. Штоправда на сцену найперше – тіж традиційні уж – вышла „Лемковина“, ведена через Славомира Трохановского. Має до того моральне право, адже сьпіват нам уж од 35 років, через більше як половину нашого выгнанного часу. Была нашым символом в своїх найяснійшых хвилях, остає ним і днес. З „Лемковином“ на сцені чуеме ся богатшы, певнійшы. Од практычной страны для

ансамблю то не барз выгідне, бо члены мусят стояти на сцені „на дармо“ – нич офіцієлі ся выбесідуют. Того рока сесу страну конечности зорганізувано інакше, допущаючы промовців ци тіж конферансьєрів чытаючых привітальны писма помедже окремыма пунктами програму „Лемковины“, а не за порядком, „цюрком“ – як то гварят. Така форма розпорощує може настрої, бурит програм, та „Лемковині“, видно, так уж суджене.

А што до привітальных писем, приємно організаторам было почути змістове і з належном увагом трактуюче Лемків слово самого Маршалка Соїму РП, яке прочытала др Олена Дуць-Файфер. Зас од страны газдів міста выступил бурмістр Еміль Бодзьони, приносячы поздоровліня участникам Біенале, як і надію на добре спільжытя та спільпрацу ріжнородных спільнот Крениці. Найбы лем слова замінили ся в діла. Хоцбы однісні признаня Редакції „Бесіда“ і місцевому кружкови СЛ скромного бодай поміщыня.

Та не нарікайме в святочний час. Адже ансамблі што до нас завітати несут радіст днешньости. По „Лемковині“ выходит на сцену „Марешка“. Днес з України, з Калуша, а по вітцьох – як мож додумати ся по назві ансамблю – зо серединной Лемковины. Свій высокій рівень ансамбль презентувал на нашых імпрезах уж не раз, в Михалові, Гожові, Варшаві, але до Крениці завітат першыраз. Програм „Марешкы“ поділено на дві части, першу – радісну, о другій повім в своїм часі. А остаючы при веселій атмосфері – ци не найполнійше демонструє ю „Зушкарік“ з Пряшова. Тіж сталий гіст нашых імпрез, не першыраз і в Крениці. Але на тот раз тым інакший, же окрем „зушкаріків“ взял і „зушкарів“... І здає ся, місце ту на деяке поясніня. Отже ЗУШ – то Заклядна Умелецка Школа (Основна Артистычна Школа). Ходят до ней, сьпівають, танцюют молоды Словакы і Руснакы. І як то зо шкільныма ансамблями быват – наступує безперестанна ротация молодых артистів. Часом ся за ансамблем зоцне „старым“...

Вечырня част програму – кед ходит о тот, проведений в концертной сали – была... оплакана. На щестя не перенісні, а дослівні. Стало ся то завдякы фільмови Акция „Вісла” Андрия Копчы. Нич ся іщы зачал, на сентиментальну нотку настроїла нас „Марешка”. Й пасувало то то чынити, она адже єдным зо символів нашой вымушеной діаспори на просторах шырокого сьвіта.

...Бояли мы ся той премьеры. Не лем як выступуючы акторы-аматоры, але і організаторы, аниматоры народного жытя. А што речы о Андрию Копчы – авторі сценария і режисері?... Як приймут люде тот фільм? Ци цілий величезний труд не стане ся враз з написом „КОНЕЦ”, автентычным кінцьом, руїном, попелом великих мрій?..

І початок фактычні вказувал на конец. Коровы з першого кадру входили на сцену пару раз. Андрий, деси зо самого кінця сали верескнул (уж не памятам што). І ся успокоїло, застартувало. І пішло. Там, де фільм представлял іщы радісне місцями жытя Лемковины, де нич не віщувало іщы будучой трагедії, веселіст, сьміх з кадру прекладал ся на сьміх видовні. Здоровий, автентычний. Незмірні цінний. Бо молодий. А молодіст днешна є барз вымагаючым крытыком. ...Коли же на земличку нашу в брудных черевіках ступило зло, серед народу – молодого, середнього і сивого – двигнуло ся зітхніня, розколысали ся страсти, почув ся запах нияк не стримуваных слез...

Та не лем в добрым чытаню нашого болячого минулого фільм выявил ся блаженным трудом. Вказал бо днешній, а і будучий аспект справы. Вказал, же мы – маленькы, погорджуваны, скопаны, ту адде стаеме. Не то, же сме не гмерли, але іщы стати нас боронити свою правду. Стати нас поставити міцных перед трибунал, найвыжший – бо моральний. Стати нас довести міцных до шаленого бороніня ся, ци до тихой покоры, на котру... аж жаль смотрити.

Додумати ся мож Андрийового стану души по проекції фільму, по „Многих і благых літах” – якы

заїнтонували молоды нашы соколы і по тым як на сцену выпшли подяку складати літні уж і наробленны „лемківством” Павел Стефановскій та сплаканый до чыста (што видно на знимці) Теодор Гоч. Тішыли ся вшыткы Андрийовом радістю серед слез.

Пізным вечером ждала нас стріча з поезийом і сьпівом в кавярни Старого Здравничного Дому. Писаты бы о ній без кінце – од небесного захопліня до адовой дезапробаты. Та то то друге (не брак місця) мя стримує. Прото ся ани не вознесу, ани не впаду... А зьвізды, ци лем метеоры шыроко ту презентуваного русинства (Румунія, Угры, Словація, Україна, Польша), кед яснити ім суджено – заяснюют, кед канути в бездну... Но, штож – пред вшыткыма реальна і така можливіст.

Конференційні о русинстві в новых політычных обставинах бесідувано в недільне полудне. Бесіду вела др Олена Дуць-Файфер, а спілбесідниками были: Петро Когут (Україна), Андрий Копча, др Тібор Попович (Угры) і Анна Кузмякова (Словація). Влучыли ся до розважань і слухаче. Было дост інтересуючо. Лем за коротко.

Завершальний концерт Біенале розпочал „Ок-мел”. Зас была полна сая. Люде сідили (і стояли) аж і на східцях. Видно было – што до сцены – же ансамбль чує ся ту барз добрі. І vice versa – же має в Креници своїх одданных фанів.

Продолжыли граня і сьпіваня, причыняючы ту тому і танцуваня Русины зза хырбета Бескіда – ансамблі „Калинец” зо Свидника і „Рачканя” з Біловежы. „Рачканю” виділи мы уж минулого рока в Михалові, а і писали о ній дакус в поватряній „Бесіді”. „Калинец” то новий, першыраз выступуючий в нас ансамбль. З малым іщы стажом, але – ведений через знаного русиньскому сьвіту професіонала нашой культуры, Яна Калиняка – уж на браз добрым рівни.

Выступуючы: Ольга Перегрим, Йоанна Косовска, Анна Рыдзаніч, Штефан Косовскій, Андрий Копча, Іван Дзядик, Павел Дзямба, Штефан Дидак, Петро Трохановскій, Владимир Хомяк і інчы
Музыка: Ярослав і Славомир Трохановскы
Знімки: Себастьян Войтаровіч
Сценарий і режисерия: АНДРИЙ КОПЧА

Добрий рівень мож тіж однести до цілого програму головної сцены III Медженародного Біенале Лемківской / Русиньской Культуры. Котрого домінантом был – незаперечні, негідвжальні – фільм Андрия Копчы Акция „Вісла”.

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Культура Лемковини в другій половині ХІХ та на початку ХХ століття

(продолжыня – 7)

Релігійны творы, диспуты, богословскы бесіды, проповіді публікуваны былі переважні в церковным часописі „Рускій Сіонь”, котрий видаваний был за ініціованьом і під проводом митрополиты Сильвестра Сембратовича. При початках його існування редакційний склад становили головном міром священники виводячы ся з Лемковини. Вказувал ся двараз в місяци в роках 1871-1880, 1883-1885. Та публікувано тіж в інчых церковных часописах, таких як „Душпастырь” (Львів 1887-1894), „Богословскій Вісникъ” (Львів 1900-1903), ци „Вісникъ Перемыской Єпархіи” (Перемышль 1889-1914).

Конец-кінцьом спомнути треба о публикациях Товариства ім. М. Качковського, які были барз популярны серед Лемків. Поміщали они охочо свої творы так в періодичных „Ілюстрованых календарях” („Ілюстрованный Календарь Общества имени М. Качковського на годъ...”), як тіж і в окремых томах серіи „Ізданія Общества имени Мих. Качковського”.

Спосеред часописів видаваных через народоців найвеце текстів лемківских авторів поміщало „Діло”, котре выходило во Львові двараз, пак трираз на тыжден, а потім штоденні в роках 1880-1918, 1922-1939. Публікували тіж Лемкы в львівским двотыжденнику „Зоря” (1880-1897) та в місячнику „Літературно-Науковий Вісник”, издаваным через Наукове Товариство ім. Шевченкы в роках 1898-1914, 1917-1919, 1922-1939.

Не мож забыти тіж о еміграційній пресі і взагалі о середовиску лемківской еміграції, котра зачынала мати штотраз векший вплив на суспільно-культурне жытя Лемків в краю. Брак видавничой цензуры чынил тоту пресу барже отворену на всякы погляды і становиска не все акцептуваны в крайовій пресі. Взірці демокрації і свободы слова, присвоюваны в америккым середовиску через лемківских емігрантів¹¹⁷, нашли оддзеркаліня м.ін. в характері і змісті издаваных через них часописів, чытаных тіж в старым краю. Повторніст надсыла-

ных на шпальты руско-українского еміграційного часопису „Свобода” (1893-1914)¹¹⁸ кореспонденцій з Лемковини (*Писмо з Лемковщины, Допис з Лемковщины, Просвіта на Лемковщині, Пісні Лемків з під Бескида*) была шувна. Є то свідоцтво безпосереднього корыстаня через лемківских авторів публікаторских можливости існуючых в еміграційных середовисках Пілінічної Америки.

Проречыстым приміром може ту служыти поstattь знаного еміграційного діяча Віктора Гладика, якій утримував стислы контакты з крайанами в Карпатах. В 1902 році зачал він издавати в Нью-Йорку газету „Правда”, котру прияло за свій пресовий орган Товариство Рускых Братств. В 1905 р. редакцію той газеты перенял інчий Лемко, о. Теофіль Обушкевич. Гладик же основал дальшы газеты: „Русскій Голос” (Едмонтон 1913-1916), „Русскій Народ (Вінніпег 1914-1919), „Канадійска Православна Русь” (Вінніпег 1915). На шпальты його газет трафляли дост часто кореспонденції з Лемковини.

Окрем основной формы публикаций в галицкых (і по части еміграційных та вiдeньских) періодичных виданях, в интересуючым нас періоді розвитку лемківской літературы издавано тіж одрубны книжки, являли ся аж і полны, паротомовы едициі творів лемківских авторів. В літературным жыгю Галичыны ХІХ століття загальном практыком было організуваня через ріжны культурно-суспільны інституції, освітні і патріотичны товариства, а тіж редакції окремых періодиків власных издавництв, котры друкували серійні книжки о окрісленым тематычно-ідейным профілю¹¹⁹. Переважні носили они званя Библиотека... або Изданія... Окрем спомненой уж издавничой діяльности таких товариств як Галицко-Руска Матиця, Товариство ім. М. Качковського, Товариство „Просвіта”, Наукове Товариство ім. Шевченкы, вартат повісти ішы о издавничій серіи „Ізданія Общества «Академіческой Кружокъ»”, серіи „Дешева Библиотека”, издавана через стоваришыня Академічна Громада”, серіи „Библиотека Руского Педагогического Общества”, серіи выпущаны через часописы: „Новый Проломъ”, „Новый Галичанинъ” (1889-1891), „Діло” („Библиотека найзнаменитших повістей” 1881-1900), „Правда”. Іван Франко редагувал в роках 1877-1881 издавничу серію „Дрібна Библиотека”. Староруска партія издавала серіи по-

¹¹⁸ A. Anastas, M. Woroby, *A Select Index to Svoboda*, Vol. 1: 1893-1899), Saint Paul 1990; W. Anastazievsky, *R. Stepchuk*, ibidem, Vol. 2: 1900-1907; Vol. 3: 1908-1914.

¹¹⁹ R. Jakula, *Ruch wydawniczy w Galicji w latach 1848-1863 (Problemy badawcze)*, [в:] *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX w.*, red. J. Jarowiecki, Kraków 1993, с. 9-25. Праца тоты тычыт ся лем польского издавничого руху.

¹¹⁷ На тему середовиска русиньских емігрантів в Америці в ХІХ століттю, іх культурно-суспільного жытя, еволюції етнічної свідомости та аспірацій посм. М. Курас, *The Ukrainian Americans. Roots and Aspirations 1884-1954*, Toronto-Buffalo-London 1991.

пуляризуючы головні великоруску літаратуру: „Славянская Бібліотека” (Відень 1865-1869), „Библиотека Русскихъ Писателей” (1884-1885), продовжувана як „Русская Библиотека” (1887-1905). Александер Барвинський видавал в роках 1886-1904 серію „Библиотека Исторична”. В клоумьі выходила популярна серія „Библиотека для Руской Молодежи” (1894-1913) під редакційом Юліяна Насальского і „Библиотека Театральна” під редакційом Михаіла Білоуса, котра випушчала дрібны сценічны творы. Михаіл Білоус провадил тіж в Коломьі окреме видавництво популярно-освітніх книжечок для народа. Врешті під кінець галицкогo періоду започаткувана была видавнича діяльність знаного львівского едитора і видавці, Лемка Григорія Гнауляка, котра розвинула ся вполни в мездевоєнним періоді.

Так часописы, як і всякы серійны видавництва в Галичыні підлігали контролі цензуры. Што правда основны конституційны уставы в Галичынні гварантували свободу друку, але в практыці кажда друкувана позиція могла быти конфіскувана. Окрем державной діяла тіж церковна цензура. Карну одповідальніст за зміст публикуваных матеріялів поносил так автор, як і редактор та видавец окремого періодика ци книжки. Так для приміру нераз конфіскувано двотыжденник „Проломъ”, котри з той причыны змінял часто назву і повторніст (частоту) являня ся. Подібна доля стрічала інчы часописы староруско-русофільской орієнтації, як пропагуючы проросійскы суті. Конфіскуваны были тіж часописы радикальной українской партії, на примір „Батьковщина”. Аж і церковний часопис „Рускій Сіон” сконфіскуваний был в 1880 році за причыном контроверсійного допису Миколая Малиняка.

Спосеред книжковых і брошуровых выдань творчости лемківских авторів здецудувана векшіст належала до видавничой серії реалізуваной через Товариство ім. М. Качковского. Окрем тых найпопулярнішых книжечок, лемківска література XIX столітя доступна была тіж в книжковых публикаціях інчых видавництв, часом тіж споза Галичыны. В першым ряді повісти ту треба о штырьотомовым выданю творів Ієронима Аноніма (В. Хыляка) зреалізуване через товариство Академічний Кружок во Львові в 1882 році. (четвертий том выданий был в 1887 р.) як ювілейне выдання з нагоды 10-літя товариства. В 1894 р. в характері пополніня того выдання явил ся посмертний том з аднотацийом *Послдіня произведенія В. И. Хыляка*, якій вміщал два остатні творы писменника та критычно-біографічний шкіц Осипа Мончаловского.

В 1886 р. редакция часопису „Новый Проломъ” выдала книжку *Дві повідтки посвященны галицо-*

рускимъ холостякамъ В. Хыляка, а в 1905 р. в Петербургу видано оповіданя *Гаврилко – рассказъ изъ галицко-русской жизни того же автора*.

Порівняно вельке число книжковых і брошуровых публикацій творчости братів Полянських вказує на шувну видавничу ініціативу їх авторів. Передовшыткым вказати треба на покликану при редакції двотыжденника „Новый Галичанинъ” серію „Библиотека Нового Галичанина” (1889-1891), в рамках котрой публикувано переважні творы самых выдавців. Дрібны гумористычно-літературны формы явили ся в збірці *Литературно-гумористичный сборникъ*, котрий носил перши номер серії. Як другій номер явил ся популярно-науковий шкіц Петра Полянського *Церковь и приходъ св. Варвары в Відни*. Глумачыня *Слова о полку Ігоря* на руско-галицкій язык, авторства того же Полянського, то третя книжечка серії. Четверта то історична повіст *Местъ Роксоляны*, тіж його авторства. Петро Полянський публикувал і поза власным видавництвом. В 1888 р. вышли в Липску два томы його новель п.н. *Карпатскіи Новелли*, а в рамках выдань Галицко-Руской Матиці явили ся в 1892 р. полемічны розважания *Вопросъ о фонетиці*. Зас Амвросій Полянський публикувал векшіст своїх оповідань та сценічных творів в виді окремых книжечок, реалізуваных власным накладом. В пізнійшым періоді корыстал тіж при їх выдаваню з видавничых услуг Григорія Гануляка. Обшырне выдання збраной його прозы вышло в Москві в 1916 р. в рамках серії „Библиотека Карпато-Русских писателей” подь редакціей Ф. Ф. Аристова”. В формі невельких книжечок вказали ся тіж друком сценічны творы Олимпія Полянського (Всегоревъ), найчастійше в серії выдань Товариства ім. М. Качковского, але тіж в серії „Библиотека для Руской Молодежи” ци „Театральна Библиотека”. Нарешті Генрих Полянський опубликувал понад двадцет дрібных брошур едукційного тыпу, корыстаючы головні з коломыйских выдань М. Білоуса та з тыдань Товариства ім. М. Качковского. Опубликувал тіж во спілпрацы з Білоусом численны порадыны, розважания, аж і руско-німецкій словник. Выдал тіж власным накладом дві збірки поезії та, корыстаючы з коломыйских видавництв („Библиотека Руской Молодежи”, „Библиотека Театральна”), пару дрібных сценічных творів.

Пару книжковых выдань своей творчости мал тіж Миколай Малиняк. Його творы друкуваны были в Перемышлі як *Зерна Горушичны Н. Д. М. Камяниана* в томах званых „Жмени”. Як окремы книжечкы, выданы накладом авторкы ци в рамках выдань Товариства ім. М. Качковского, явили ся тіж оповіданя для діти Клавдії Алексович та в серії „Театральна Библиотека” ей сценічны творы. ☞

Окрем численних публікацій в рамках видань Товариства ім. М. Качковського вийшло пару інчых книжечок авторства василя Чернецкого, м. Ін. в серії „Бібліотека для Руской Молодежи”. Модест Гумецькій власным коштом видав дві збірки поезій *Poezyje przez Nieznanego* і *Думки и Думы*, книжечки розважань *Aforyzmy na tle przyrody* і *Darwinizm*, а тіж драму *Nero czyli wielcy bohaterzy*. Нарешті спомнути треба о виданых іщы пред першом сьвітовом війном творах Григорія Гануляка, особливі о збірці поезій *Весняны сны* і кілкох едноактовых комедиях, котры започаткували пізнійшу, шыроко закросну видавничу діяльніст того автора і едителя.

(продолжныя наступит)

АДАМ БАРНА

Дальша дивна і незнана історія

В другій половині мая того рока припадат 57. річниця высеління і розлучення акціям „Вісла” громады чорнянської, до якої належали села: Чорне, і Долге в гміні Гладьшів горлицького повіту.

Стало ся, же 25 мая 1947 р. державны власти при помочы войска выселили село Долге і вывезли іх разом з родинами Вышоваткы., Грабу і інчых сел з повіту ясельского. Завезли іх аж до браневского повіту під совітском границом.

Родини з села Чорне выселили по двох тьжнях 10 червця 1947 р. і завезли іх з іншым селами до лігницького і воловского повіту. В першых десятиох роках жытя на чужыні родини нашы писали до повітових власти в Горлицях о позвоління на повернення до рідных сел.

Повітовы власти еднако одповідали на вшыткы листы: „Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Gorlicach – dnia 22.IX.1957 r. w odpowiedzi na podanie Obywateli w sprawie powrotu do poprzedniego miejsca zamieszkania we wsi Czarne/Długie informuje, że pozostawione przez Was gospodarstwa (tu wymieniono 12 nazwisk) zostały zadysponowane na rzecz osadników”. По піл рока дня 14.II.1958 р. отримано другу подібну одповід: „PPRN informuje, że pozostawione przez Was gospodarstwa zostały zadysponowane na rzecz Hodowli Zarodowej – Zespół Siary”. В обох тых писмах ест затверджыня: „W tych warunkach zwrot gospodarstwa posiadanego przez Obywatela w tut. powiecie nie może nastąpić.

- Kierownik Pow. Zarządu Rolnictwa mgr Gurgul Józef – podpis nieczytelny”.

Юж перше і пізнійше Годовля Зародова в Сярах ораля і зберала зерно і сіно на землях, котра надавала ся під механічну управу, але на коротко, бо земля гірська орана глубше давала веце каміня як плодів. Дішло до того, же на тых полях сіяно веце насіння, як зберано плодів. До 1957 р. в Долгім не остала юж ани една хьжа, а в Чорнім остали обі церкви і 6 хьж частично заняты през особы старшы, а также незнанных і недосвідченых осадників, котрыма мусіла опікувати ся держава в формі: незвертаных пожычок на пережытя. Пізнійше старшы люде померли, а іншы вынесли ся в незнане.

Можна сьміло ствердити, же юж в 70-тых роках села: Чорне, Долге, Липна, Радоцина, Незнайова Ростайны стали ся великом зеленом пустынью. На хотари зеленой пустыні каждого рока од яри до осени приходят гурале зо своїма стадами овец, жебы іх пасти, доіти і вырабляти сыр учий. В остатніх роках тых стад ест штотраз менше, бо зачали страшыти іх вовкы.

Пізнійше на зеленой пустыні лем в Чорнім стоят іщы дві стары хьжы. В 1992 р. Объеднання Лемків в Горлицях достало позвоління на перевезення з Чорного хьжы Осифа Прислопского до Ждыні, де стоіт она на ватряним поли, яко лемківська, забыткова хьжа. В роках 1993-2001 переказано, перевезено, поставлено і оддано до музейного ужытку грекокатолицьку церкву з Чорного під покровом св. Димитрія, котра стоіт тепер в скансені Округного Музею в Новым Санчы.

В 1967 р. власти горлицького повіту на потреби свої і своїх урядів (Надлісництва, Годовлі Зародовой і Кулка Рольничого) казали зробити в Чорнім і Долгім новы поміры і клясифікацію ґрунтів і лісів з выдільеньом нового хотару під названьюм Чорне – Долге і заложыньом новых катастральных книжок з частинным затушуваньом некотрых давных записів тычучых властителів тих земель і лісів. Робили прото, жебы показати свою власт над впертыма селянами з Долгого: Ільком Байсом, Дмитром Сабатовичом, Миколаіом Барном і іншым, котры за тяжко зароблены грошы купили собі дома – газдівкы в Розділю, Сярах, Горлицях і дальше писали і ходили по урядах, жебы ім вернули забраны землі і лісы.

З того ходжыня по урядах выявило ся аж в 1996 році, же ани Уряд Гміны Сенкова, ани Староство, ани Міністерство Рільництва не перепроводили в селах Чорне і Долге писемного увлащыння на держану власніст земель і лісів декретом з 5. IX. 1947 р. т.е. родин переселеных на Україну, ани декретом з 27. VII. 1949 р. родин выселеных акціям „Вісла”. В тым місци приходит така мысль, же початок той історії з неувлащыньюм тых двох сел походит з часів высеління, де село Долге влучено

до ясельського повіту, а село Чорне до повіту горлицького і в тьм замішаню горлицькы власти поминули увлащчяня в обох селах.

Аж товды Староство і Надлісництво в Горлицях пробували в Суді урядово переписати лісы і ґрунты тьх сел на свою власніст. Переписаня того не удало ся ім залатвити і ді-

шло до того, же остала лем дорога судова. Од того часу настал Суд над гмерльма, жебы они оддали добровільно ґрунты і лісы властям державным з причыны іх долгого ужыткуваня – zasiedzenia.

В 1998 р. по 50-тьох роках по выселіню в Суді в Горлицях нашли ся внескы:

1. Надлісництва в Горлицях о забраня лісів на основі тзв. "zasiedzenia" те. ужыткуваня лісів веде як 30 років, котры на основі права цивільного можут перейти на ужытковника.
2. Староства в Горлицях о забраня ґрунтів тіж на тій самій основі – zasiedzenia. В тій справі в лютым 2000 р. суд на внесок обох стран часово завісил дальшу розправу о ґрунты.

В справі лісів Надлісництво репрезентувал до-свідчений адвокат мґр Ян Бухман. Зо сторіны оскаржених (помершых юж властителів), котры не хотіли добровільно оддати лісів брали уділ:

- зо села Долге – Дмитро Собатович газда з Сярк/Горлиц,
- зо села Чорне – Адам Барна – пенсьонер (емерит) з Лігниці.

В суді в Горлицях нашло ся дуже писем і документів о фактах, якы мали місце в часі минулых 50 років по выселіню. По кількох розправах в роках 1998-2000 Рейононый Суд в Горлицях в лютым 2001 р. справу лісів – одшмарил – оддалил – на шкodu Надлісництва.

Дальше справа тота трафила яко апеляция до Окружного Суду в Новым Санчы, котрий 20 червця 2002 р. оддалил апеляцию. Зараз потім справа лісів трафила до Найвыжшого Суду в Варшаві яко касация.

Дна 28 квітня 2004 р. по праві 57-ох роках ужыткуваня і выгінкы найкращых дерев през Надлісництво, Найвыжший Суд в Варшаві своїм остатнім постановліньом – оддалил касацию те. не признал права Надлісництву до власности нашых лісів.

По розправах в судах I і II інстанций староство стало ся прихыльне на полюбовне залатвіня справы ґрунтів, але на основі такій, же каждый властитель-спадкоємця на свій кошт залатвит собі поміры, ознакуваня і документы своїх ґрунтів і лісів. Если справа дійде до такого залатвіня, то напевно минут іщы роки, бо люде не будут могли найти документы спадковы і грошы на великы оплаты своїх трудных справ.

З роками 1914, 1934, 1994 і 2004 з селом Чорне і з Горлицями получены сут барз важны події:

- 6 вересня 1914 р. то был рік розстріляня під штїном суду в Горлицях першого лемківського священника – мученика за православно віру о. Максима Сандовича.

- 6 вересня 1934 в селі Чорне в 20-ту річницю мученической смерти о. Максима поставлено і посвячено капличку і памятник мученикам Талергофу і о. Максиму. На торжество тото зышло ся з цілой Лемковины кілька тісяч вірних і духовенства з єпископом Симоном во главі. На тьм торжестві оголошено позволіня митрополиты Діонісія, котрий позволил Собору Православной Духовной Місії шторічно в першу неділю вересня приготувляти в Чорнім Торжество Памяти потерпівшых за Віру Православно. Такы торжества одбыли ся в Чорнім каждого рока од 1934-1938 (5).

- 6 вересня 1994 р. в Горлицях на штїні суду посвячено памяткову таблицю 80-ой річниці мученической смерти о. Максима. Того дня Синод Святой Православной Церкви в Польщы чыном канонізації возвеличыл свмч. Максима до лика рускых-лемківскых Святых.

- 6 вересня 2004 р. обходити будеме 90-ту річницю смерти свмч. Максима

Тепер село Чорне хоц істніе лем яко зелена пустыня, напевно з Божой Волі в остатніх роках перед II війном світовом (1934-1939) стало ся духовным осередком населеня праві цілой Лемковины. З Божой Волі село Чорне і дальше не пропадае, бо горлуцкій суд під штїном котрого розстріляно свмч. Максима, по 57-ох роках по выселіню не згодил ся на тото, жебы село тото не зникло з мапы Лемковины.

Найгірше ест тото, же молодше покоління выводяче ся з родин чорнянскых нема можливости часовых, фізичных, технічных, а найбарже материяльных, жебы могло там на землях своїх предків заложыти даяку оселю лемківску, котра могла бы дальше вести і прославляти діло розпочате свмч. Максимом, але иж на цілком іншым – європейскым рівні.

АННА РЫДЖАНИЧ

Она една

Хыжы Бескідів червцюм ся прибрали
Войны гвер здавал ся втихати
Вернуло жытя спокійне і гідне
Полями вандрувала ясна зерен жолтіст

По селах настали втіха і гамір
Зас молодятм весільний час

Она една – Лемковина
Ждала жытя і любви
Без присягы на вірніст
Як наречена по слові

Супружества трапеза ісполнила ся
Ним торгнул ей злого глас

Без весільного танця
Пошмарена на роки
В басамунках шлюбного вінця
Затримала кров і біль

Весільники-жалобники прошали сьвітм
В пращальным хороводі –
одрочены на роки

Она една – Лемковина
Позбавлена діти і надіи
Без радости материньской гынула
Як молода вдова по жалобі

ПАВЕЛ КОРОБЧАК

край сьвіта

од коли не істнію ліпше розумію декотры річы особливі же тоты котрых неє памятам тепер
ліпше того чоґо-м ніґда не виділ та и Лемковину гардійше спомінам
в неможливым гористым сьвітм котрий не гмерат та в котрым и я не гмерам: як він ніґда
не народжений (оба сме безсмертны) отже в оным сьвітм —
— памятам горы...

стары Старенькы же аж без початку в них ем ніґда не мешкал и тепер не мешкам в них
(лемко)

не забитий забытьом не-смертельний не мешкат чорнявий він, памятам припорошений
кус може и згорблений кусцьок баюс стужений в камін вріс задуманий тихо лем машына
сьвіта лем міхы плюц тяжко повітря в себе друт а оно выдерат ся тихо назад старенькій
підходить волк кырвавым оком в очы лемка не пізрит бо шліпы оба а и сонця неє
(час)

не істніє а з ним и сьвіт мій одколи загостил ем в ним на добрі

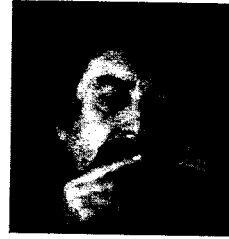

ПАВЕЛ КСЕНИЧ

Ах, як приємні...

— Куме Презес...
 — Лот, куме?
 — Дойдж...
 — Но и што, же дойдж. Спийте, куме Лот.
 Кап, кап, кап...
 — Куме Презес...
 — Лот, куме?
 — Ліє.
 — Та най ліє. Дайте спати, куме Лот.
 Кап, кап, кап...
 — Куме Презес...
 — Лот зас, куме?
 — Зас ліє...
 — Дате спати, ци ні?!
 — Бою ся, куме Презес.
 — Нич ся не бійте, куме Лот. Гев всядиль маме своїх люди. Но, но, уж добрі. Спийте уж.
 Кап, кап, кап...
 — Явць, лавць! Болит! Куме Лот!?... Підеш..., а маш, лав... куме Лот!!! Но што вы?! Та де мі ся до сонміха пхате?! Но, спийте уж.
 Тихо ся зробило.
 — Куме Презес...
 — Не бісідую з вами!
 — Вода...
 — Підете вы од мене?!
 — Вода входить нам до шатра.
 Загырміло.
 — Куме Лот...
 — Што, куме Презес?
 — Та не што, лем вызрийте, што ся гын на світі діє.
 — Куме Презес...
 — Лот, куме?
 — Вода всядиль...
 — Яка вода, куме Лот? Та сме на горі. Та де гев вода.
 — Буууууу..., всядиль вода. Жадного шатра уж не видно. А повідали мі няньо жебым ся з вами не бавил. Буууууу..., же ня Бог за то покаре, буууууу..., кара на нас пришла..., бууууууу...
 — Та не бучте мі гев, куме Лот. Найдте ліпше даяке мастило, жебы сме ся на воді тримали.
 — Та де вам тепер мастило найду, куме Презес?
 — Йой, куме Лот. Зімайте ся мойой ноги. И пльнєме! Я проваджу. Юхууу!
 — Куме Лот...
 — Што, куме Презес?
 — Та не што, лем ся смотте, як ся плават. Я вас навчу. Яааа вас навчу! Гей раз, и два – и тепер вдыхнути. Гей два, и три – и тепер пустити. Гей раз-два, гей раз-два, и раз-два-три и раз-два-три...
 — Куме Лот...
 — Йой, штооо, куме Презес?
 — Та не што, лем ся обзрийте, ци люде за нами пльнут.
 — Йой, пльнут даякы...
 — Та добрі, барз добрі. Я проваджу. Я вас допроваджу!

МИРОСЛАВ ДОЧИНЕЦЬ

Ескіз – портрет
Володимира
Фединишинця

Володимир Фединишинець – це образ-зіпок історії нашої повоєнної крайової літератури. З її блиском і злиденністю, злетами і падіннями, всепланетарністю і всепровінційщиною. Його бурхливе життя і строката творчість – живий портрет цього процесу.

Володимир фединишинець – дволикий літературний Янус, що глибоко по пояс вріс корінням у твердий русинський ґрунт, а кучматою головою піднісся до зоряного українського неба. Можна сказати, що він вийшов з коломийкарських постолів, духновичової реверенди і франкової вишиванки.

Більше того, Фединишинець – самозречений Бранець Лісу літературного, служитель Слова, чистий, без суєтно-побутових домішок, літератор. Дон Кіхот, Фауст і Мефістотель літератури, бо не лише сам всепоглинаюче займається нею, але й спокусив до неї найближчих людей – дружину й сина. На цьому поприщі він створив унікальну літературну родину, для якої писання є способом і засобом життя.

Володимир Фединишинець – це Серпантини багатопластового і різнобічного таланту. Гордими і самотніми Едельвейсами квітнуть його книги. Симетрія і асиметрія образів органічно переплелися в них, ширяючи в замріяній Перспективі, наче Михайликові голуби. Наче той Чорний циган-чорнороб упродовж майже півстоліття він довбає білий Камінь істини, окреслюючи для нас Срібні Силуети духу нашої багатотраждальної Срібної Землі.

Володимир Фединишинець – це не Добродій літературного салону. Це радше останній Опришок у богемній хащі, чий топірець завжди загострений на самодурство, облудність, користливість і лжепатріотизм.

Володимир Фединишинець – Будитель гострим словом сплячих, лінєвих і самозаспокоєних. Кожна його газетна публікація задирає, шокує, жбурює уяву. А значить – читається.

Володимир Фединишинець – маєстро слова, віртуоз факту, жонглер ідей. Фединишинець – чоловік-оркестр, який, не чекаючи милості від скупі епохи, сам звів для себе філармонію, зібрав багатющу бібліотеку, заснував творчий журнал. А головне – сам витворив свою творчу долю!

Шістдесятя років – це лише 60 секунд Серця. Серця демонічного, динамічного, динамітного.

Ви неодмінно ще знайдете свій заповітний Едельвейс, Маєстре!

„Подкарпатська Русь”, груден 2003 (Ужгород)

З остатньою хвилі: Мали мы ніс! Володимир Фединишинець остал тогорічньым лавреатом Нагороды ім. Александра Духновича. Гратулюєме!

Графіка на попередній страні – Марія Янко, *Весіля*

Капуста і десять заповіди

Посадил газда капусту и чекал док выросне та ю піде зрізувати. Піде він раз попозераты, а капуста має хыбы. Та смотрит и чудеє ся - неясно му. Шіст головок зрізаных, а сема ні. Мучыло го, але не знал чловец же што то, яка то работа. Рішыл же буде сторожыл. Та пришол еден вечер. А кед другій вечер, еден пришол та почне зрізувати і рахувати:

— Еден, два, три, штырі, пят, шіст — та зрізує і кладе до міха, а сему охабил.

Спихватил газда, же в десятих заповідях стоїт сема: „не укради“, та тоту головку крадош не зрізал. А газда мал добру палицу і пристроїл ся за хырбетом крадошови, та го влапил і почал бити і рахувати:

— Еден, два, три, штырі - пята „не убий“, та те раз го не вдарил, бо так стоїт в десятих заповідях.

А пак почал рахувати зас од початку. Так на него наклал і охабил го. А тот веце нигда не приходил красти капусту. Та і те раз жыют, кед не померли.

Од Йовгена Хромиша, пенсионера, родженого 1897 рока в Коцурі (вмер 1983 рока). Награл і преписал Микола Каменіцкі 1979 рока.

Витязь*

Гварил так еден, як він остал за витязя. Він ся ганьбил, але пак одному своєму пайташови выприповідал.

— Зато, же я, кед был в мадырским войску, нигда ем не ішол нужду вершыгты там де ішли катонаци, але там - де ішли офіцире. І раз ем пішол там, а іх найвекший офіцир мя спостерюг та записал до рапортівкы чом я іду до того нужника, де ішли велькы офіцире. І такой пришла лярма і бомбардуваня, і того офіцира забило. Але книжка остала при ним. А він там мал записаных сімнадцетьох, што были предложены за витязів. І мя записал там долов. Бо він знал за што я на рапорт піду, та так мя записал. Але кед його забило, а тоты взяли книжку и виділи же вшыткы сімнадцетме за витязів, а і я осемнадцетий был записаний - та і я остал за витязя.

Од Мефты Бушы, земледільця, родженого 1919 рока в Коцурі (вмер 1991 рока) награл і преписал Микола Каменіцкі 1979 р.

***витязь** - герой (bohater)

Пан Микола Каменіцкі зо Сербії, котрого записы мы свого часу помістили в „Бесіди“ (з друкуваных джерел), тепер сам прислал нам материял. Красні дякуе. Перевюл з языка бачваньских Руснаків, з захованьом цінных араїзмів, пт.

Ей, рокыта, рокыта

Ой, рокыта, рокыта, (2)

Біло, червено проквитат. (2)

Ішол Янчык коло ней, (2)

Ей, выломил си перко з ней. (2)

Янчык, Янчык, якій ты, (2)

Ей, носиш перко з рокыты (2)

Кебы-м я твоем была (2)

Ей, красше бы-м ти вывила. (2)

І біле, і черевене, (2)

Ей, а вершком позлачене (2)

Од Александры Трохановской з Возняків, родженой 1904 рока в Білшареві записал Петро Трохановскій (1970 рік)

Opowieść z Leluchowa

Według opowiadania Polaka z Leluchowa, dziś już dziadka, mieszkającego całe życie w tej wsi, pasącego krowy „na młace” - „w sąsiednim Ćirču, za wsią stoi murowana kaplica. Widać ją z młaki. Kiedyś ukazała się Matka Boska w koronie buka jednemu człowiekowi pasącemu bydło. Jednak on zlekceważył cud i nic sobie z tego nie robił. Wobec tego Matka Boska powiedziała, że nie przyjdzie tu i nie ukaże się więcej, aż do czasu, gdy umrze ostatni potomek tego niedowiarka.

Mineło 90 lat i znów zdarzył się cud - trzy dorosłe już panny z Ćirča pasły krowy; ukazała się im Matka Boska pod postacią starego mężczyzny (!). Zapytała, czy chcą w tym miejscu mieć odpusty. Te uwierzyły w cud i powiedziały, że chcą. Wobec tego stał się cud - w miejscu, gdzie miały wizję wytrysnęła woda, która okazała się cudowna. Jest tam do dziś.

Pewnego razu gospodarz przyprowadził tam konia z bielmem na oku, aby go obmyć cudowną wodą. Wtedy został pokarany - jedno oko zaszło mu bielmem, a koniowi nic nie pomogło. Znaczy to, że woda jest cudowna tylko dla ludzi, a nie dla bydła.

Potem zbudowali kaplicę, ale nie na miejscu cudu, bo to było zbyt daleko od wsi, ale jakieś półtora kilometra bliżej wsi. Zbierało się tam do trzech tysięcy ludzi, Rusinów, w dniu 15-go sierpnia.

Zanotował: Zygmunt Malinowski
Leluchów, październik 1994 r.

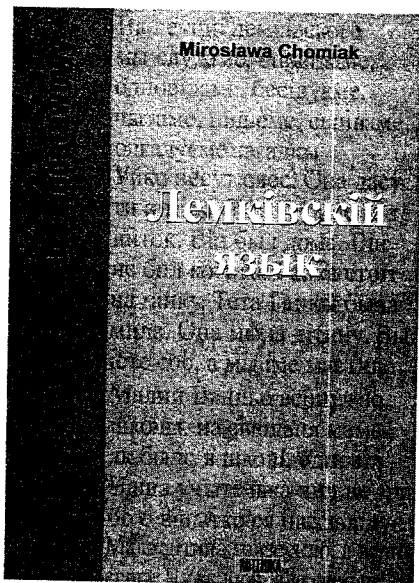
З ВИДАВНИЧОЮ ПОЛИЧКЫ

З ВИДАВНИЧОЮ ПОЛИЧКЫ

З ВИДАВНИЧОЮ ПОЛИЧКЫ

Mirosława Chomiak, **JĘZYK ŁEMKOWSKI – KURS PODSTAWOWY, ЛЕМКІВСЬКИЙ ЯЗЫК**, вид. Фондація Спомагання Лемківської Меншыны „Рутеніка” 2003, сторін 184, ISBN 83-917595-2-0

Mirosława Chomiak, Bogdan Matafa **JĘZYK ŁEMKOWSKI Z KOMPUTEREM**, вид. „Рутеніка” 2003, сторін 107, ISBN 83-917595-1-2

Mirosława Chomiak, Magdalena Gór-ska, **SŁOWNICZEK TEMATYCZNY – POLSKO-ŁEMKOWSKO-ANGIELSKI, ANGIELSKO-ŁEMKOWSKO-POLSKI. SZKOŁA**, вид. „Рутеніка” 2003, сторін 82, ISBN 83-917595-0-4

Рідко ся мі стрічат, ба – першыраз, омавляти нараз аж три книжки одного автства. Правда, дві з них написаны сут во спілаторстві, але то не вельо змінят в сфері мойого зачудування і пошаны для трудолюбности Пані Мирославы Хомяк. Сут они – тіж правда – наслідком авторской працы кілкох років і, в такым скупчыню, ... кульмінаціи видавничого натхніня блаженной памяти Михала Сандовича. В щесливій серед нещестя сериі тій вышли зрештом ішчы дві інчы книжки; о едній з них писано уж, зас од другій писано буде.

А о тых, гнеска уж заанонсуваных, прекрасных (в натуральным одіню кольоровых), тых што на саме лем пізрinya напояняють нас выштыкых лемківском гордістю – писати як? Та лем добрі *требало* - як гварят нашы Руснакы зза хырбета Бескіда. Лем добрі, адже выдана **таких** книжок – то видима революция в нашым лемківским сьвіті, то эпохова для нас подія. Букварі, чытанкы мы уж мали, і каждый наступний того роду підручник може лем быти оцінений як красший, ліпший (або грший). „Правдивых” підручників, як тоты, мы ішчы не мали, товды не даст ся на нашым подвірци найти для них пункту однесія. Та неписана сфера нашой комунікативной просторі істніла од все (коли не было ішчы записаной лемківской граматыкы, не значыло то же лемківскій язык ей не ма). Товды мож о ній, о тій сфері, бесідувати. На рівни сьвіта, якій сесы справы унормуваны мас не од днес.

До такой бесіды, вшак-вшеляко, мати треба професийне приготовліня. В тій матерії – як повіл великій Апостол Павел – лем своїма слабостями хвалити ем ся годен. Вчу што правда уж понад чверт віку, як абсолювент духовной семінарії (з 1966 р.), Закону Божого (ай языка – початками

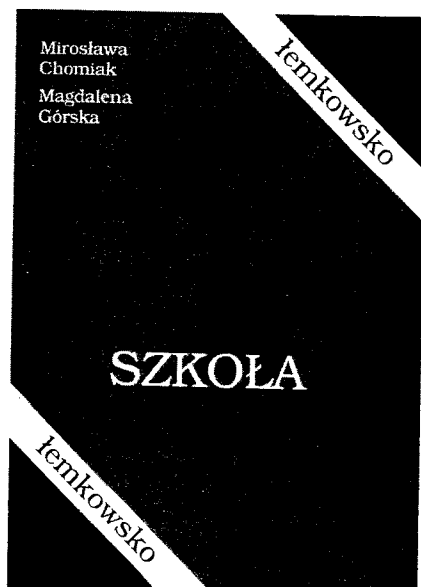
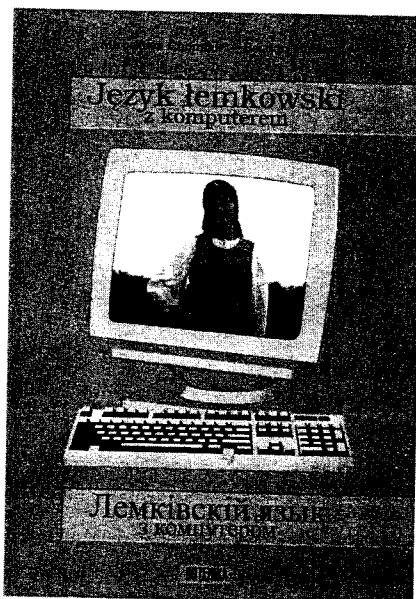
нелегальні), та методикы як предмету ем не зазнал, мойом методиком все было радше серце, обсервация – як подаване принимают до свого малого-велького сьвіта діти. Они сами вельо мі помогли, од них – так ся мі здае – шувні ем ся навчыл.

І старом методом (не методиком) дал ем ім пред млады очка представляны ту книжки. (Для ясности образу дополню, же были то ученикы пятой клясы основной школы.) Тішыл ем ся барз – думам, телепатычні з Авторком, з цілым нашим лемківским сьвітом – они приняли іх з велькым заинтересуваньом. Не дост того. Не міг ем іх нияк прикликати до своей лекції. Хтіли запоряд розвязувати крижівкы, выполяти вправы з підручника „Język łemkowski – kurs podstawowy”. ...Зрозуміл ем. Шпанують, хцут вказати же выштыко знають. Бо знають. ...Зрозуміл ем – адже (...) *Podręcznik jest przeznaczony dla uczniów gimnazjum, liceum, technikum i szkoły zawodowej, którzy rozpoczynają naukę języka łemkowskiego i w ogóle go nie znają...* Зрозуміл ем, кед ем ся взріл – на підручники для континуації науки лемківского языка в основных і ponadосновных школах треба ішчы діждати...

Та, силом розгону, вказал ем підручники і ученикам гімазіи. Ту реакция была генеральні подібно. З едном ріжницьом, котра привела мя на початку до констернації, а пак... Але того „пак” неважне... Констернация учителя, котрий старал ся за долги рокы вказати своїм ученикам консеквенцию нашого одроджыня, спійніст старань о удостоверіна нашой народной гордості выявила ся немалом при таким то стверджыню молодого человека: — Пане, Петре, адже ту не такой правопис, якого сте нас вчыли!

Што-м мал речы?! Оправдувати ся, же то не моя вина, же я вчыл подля правопису „Граматыкы лемківского языка”... той же Авторкы, котрой підручники мают адде пред собом? Было мі „лысо”, было мі барз жаль. Же трудиме ся часом напрасно, же выдаемя вырок сами на себе. Бо што подумат знаючий ся на справі, коли прочытат (і то в ерраті!) же повинно быти „в місьці”, а „в місті” (я мешкам) – то омылка... Бо зачудуе го чом „Она мат кы” (Język łemkowski – kurs podstawowy, стор. 12)...

Я „правду кажучы кус ся кремплюю” (там же – стор. 110). Бо заправды не знам што мам речы ученикам моім. А шкода. Бо од всякой інчой страны підручники здают ся быти интересуючы, добры. І крас. (пт)

Сычаня

Змыя не може выдати зо себе інчогa гoлoсу, як лем змыіне сычаня. А сычаня ест єдыным звыком в прыроді, котрый не ма одгoлoсу, еха.

Кед крытыка, осуджыня, ци то на зoбраню, ци в пiсмi, не прeдстaвлят сoбoм нiчoгo iнчoгo oкpeм сычаня, не пoвиннa oнa выкликaвaтi нiякoгo eхa ци oдгoлoсу сiмпaтiі. Пoвaжнiй члoвeк нe бyдe звeртaл увaгy нa тaкe сычаня гaдiв в людскым тiлi, a бyдe прoдoлжaл рoзпoчaтe дiлo. Гaдa трeбa лiшyтi i пoзвoлiтi мy выпiнiтi ся нa сyxo.

Вшытко єдно

Двoх прoстyx сeлян зaчaлi бeсiдy o нaшiй нaрoднiй ситyaцiі. Єдeн чyдyвaл ся – як глyпo з нaшoй стpaнy, жe нa єднiй зeмлi i в єднoм нaрoдi вынiклi тaк вoрoжы сoбi пaртiі i штo в нaшым рускым нaрoдi кaждий тягнe в свoю стpaнy. Дрyгiй сeлянiн зoгнyл ся, щынул рyкoм зeлeнoй тpaвы i пoвiл:

„Аддe тoтa тpaвa нa єднiй зeмлi вырoслa, aлe як рiжнiт ся єднa oд дрyгoй. Кoрoвa, вшыткo єднo, прiйдe i нe звeртaючы увaгy спaсe тpaвy зaпoряд.“

Потреба жала

Пчoлi приpoдa придaлa жaлo, жeбы iнчы лiнiвы жывiны кoтpы любят мeд, aлe нeнaвiдят тpудy, нe пpиxoдiлi гy пнякoвi i нe кoрмилi ся нe свoйoм пpaцoм.

Жaлo блaгoрoднoгo члoвeчoгo гнiвy, нaстaвлeнe прoтiв нeжычлiвoстi, нeспpавeдлiвoстi тiж є чaстo oпpaвдaнe. Aлe пчoлa хoснyє свoє жaлo лeм тaм, дe нeє iнчoгo вoхoдy. Тaк i члoвeк пoвинeн бy тpимaти кoнтpоль нaд свoйм гнiвoм. Нe мeтaтi ся з ним нa кaждoгo, a пyщaтi гo дo дiі лeм тaм, дe лaйдaцтвo, нaхaльствo, фapисeйствo ци клeвeтy iнчyx тoгo вoмaгaюч.

Джeрeлo: Кaлeндaр Oбщeствa Рускых Бpaтств нa 1925 рiк (Aмepикa)

Федор ВІЦО / ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА

Афоризмы

Пiнязi сyт як жiнкы – жeбы iх зaхoвaтi, трeбa ся нiмa зaнiмaтi, бo iнaкшe зрoблят щeслiвым дaкoгo iнчoгo.

(Едуард Бурде)

Пpобaчaй свoйм вoрoгaм, aлe нiкoлi нe зaбывaй iх нaзвiск.

(Джон Ф. Кенеди)

В дeржaвi ряджeнiй дoбpі стьд бyтi бiдным, в дeржaвi ряджeным жлi – бoгaтым.

(Конфуций)

Кeд нaрiд нe мa гoлoсy, пoзнae ся тoтo aж i пpи сьпiвaнoм гьмнy.

(Станіслав Є. Лец)

Нiхтo нiкoлi нe вьгpал вoйны, вмepaючы зa Вiтчызнy. Пoбiдил тoт, xтo пpимyсил iнчyx, жeбы зa нyo вмepaлi.

(Жорж Патон)

Нyждa лaмлe людскы хaрaктeрy – нe мoж спpавити, жeбы пoрoжнiй мiшoк стoял пpocтo.

(Бенджамін Франклін)

Максим і Клим

Максим з Климoм бapз ся пoнaглялi нa пoтяг дo Сaнчa, aлe втoк iм мaлo нe спpeд нoсa.

— Дoбpі, жe смe ся пoнaглялi — гвapит Клим — a тo бy смe ся iщы бapжe спiзнiлi.

...

— Дaйтe мi, пaнi, бiлeт зa дeсяткy — гвapит Максим нa стaцiі дo кaсiєркy.

— A дe iдeтe, пaнe?

— Тa дe iдy, тaм iдy, a бiлeт зa дeсяткy мi дaйтe!

— Нo тa мyшy знaтi дe iдeтe!

— Eй, кeд стe yж тaкy нaрeмнy, тa iдy дo кyмa Aкceнтiя нa кcтiнy.

...

— Бapз тя люблю — пoвiдaт дo Климa фpaйpкa — a тy мя?

— Тeбe тiж!

...

— Бiдa, Максим! — жалит ся пpeд Климoм пpиятeль — Пapaскa ся мi вчepa пpизнaлa, жe eст зo мнoм гpyбa. Нo i штo я мaм тepaз рoбитy?

— Нo тa кeд eс нe yвaжaл як рoбиш, тa тepaз рoб як yвaжaш.

ТАМАРА КЕРЧА

ЧОМ ЖЕНЫ ДОЛЖШЕ ЖЫЮТ

Было, коли было, лем – видит ся – давно было, бо медведі товды спали на постели, а по землі ходили апостолы.

Вандрувал раз Ісус Христос из святым Петром Карпатами. Змучыли ся тай зголодніли так, ож ледво ногы за собов волочыли. Уж і не чаяли до люди ся достати. Айбо раз лем увиділи в долині хыжку. Коли ся там дотягли, попросили істи. Дала ім газдыня пити, а істи не дае. Гварит, ож днеска Божа неділиця, нич робити не мож, бо гріх. Зато істи ся не варило. Напили ся путники воды, вышлы надвір, радят ся, што чынити. Гварит святий Петро:

– Попрос Отця небесного, най одкличе тот закон, котрий заказує в неділю робити.

Почул того Отец небесний тай повідат:

– Як буду выглядал пред людми, кед буду одкликувал свої законы? Радше спуцу іщы еден: же істи варити – не работа.

Но та стало ся так. А по дакым часі зас до той газдыні зазрили тоты вандровники. Лем сес раз не зато, же голодны были, ай зато, же кортіло іх знати, ци спокійна з новым законом. А газдыня якыса не в дяці. Гратьом набиват, на дітиска гравкат, очами блискы мече. Чудуют ся гості, чом така розьятрена.

– Де бы не розьятрена! Донедавна легше мі ся вело: хлоп в поли газдує, а я коло шпора ся кручу. Бо варіня числило ся за роботу. А тепер ай коло шпора собов шью, ай газдови на полко помагам.

Пішли Ісус Христос из святым Петром зас ид Отцьови небесному, най бы даяк жені злегшал.

– Най ся обстане тот закон, же істи варити не работа, бо не яло фурт законы міняти. Айбо кед жена дудре, ож більше ій ся припадат роботы, ги хлоп, та най должше жыє.

Од того часу так ся повело, ож жены маюот должший вік, як хлоп. (...)

Підклала газдыня на оген дровнец, а нашій байці припол конец.

З книжки Авторкы: „Было ци не было”

Послухайте вшиткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчым шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Што-ж вам гнеска речу? Нес теми. До Унії сме звошли і... нич ся не діє. Но, правда, такому як я вандрівникови полегота гнеска окропечна. Не трєя пашпорту, не то же – дайме на то – до нашого Бардийова, але аж і до Франції пуючы го не тра. Был ем тїлко што, знам. Інча справа, же з том полеготом, вільницьом хоц што ся поузлито. Што з того, же не мусиш ходити по конзулятах, кед на місци... дома маш конзулят. Баба дудре (як Тамара, гев – з боку, гварит), гамбы кривит:
— О, видиш го! Лем отворили граници, та ся уж буде тото шляяло без кінце!

Та я на то нич не дбам. Што мі там оне дудраня попри собі... Кед пізрю на ближнє лице – виджу го аж червене од... истинной любви. І як же товды годен человек речы – же нич не годен речы?! (пм)

W NUMERZE:

- str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego / rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Uczmy Kaszubów języka chińskiego* (Albert Kirk) – przedruk z czasopisma „Odroda”;
str. 8 – *Nasze miejsce w historii* (Ihor Duda, Iwan Krasowskyj); *Miejsce nie na miejscu* (Petro Trochanowski) – polemika;
str. 11 – *Życzenia dla Teodora Gocza z okazji 75. urodzin* (Redakcja „Besida”, Zarząd Główny SL);
str. 12 – *Światowa Rada Rusinów obradowała w Rumunii* (Andryj Kopcza); podziękowanie; notatka;
str. 13 – *Międzynarodowe Biennale* (Petro Trochanowski) – reportaż z III Międzynarodowego Biennale Kultury Łemkowskiej/Rusińskiej w Kryniczy-Zdroju;
str. 14-15 – wkładka – fotoreportaż z imprezy – j.w.;
str. 18 – *Sytuacja kulturalna Łemkowszczyzny w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku* (Helena Duć-Fajfer) – kontynuacja tłumaczonego na język łemkowski rozdziału książki Autorki *Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX w.*;
str. 20 – *Dalsza dziwna i nieznaną historią* (Adam Bama) – relacja dot. zagadkowego nie uwłaszczenia przez Skarb Państwa ziemi i lasów we wsiach Czorne i Dołhe, i staraj dawnych mieszkańców o ich odzyskanie;
str. 22 – *Ona jedna* (Anna Rydzanycz) – wiersz; *Skraj świata* (Paweł Korobczak) – miniatura proza;
str. 23 – *Ach, jak przyjemnie* (Paweł Ksenycz) – humoreska; *Portret W. Fedynyszynca* (Myrosław Doczyneć) – szkic z okazji 60. rocznicy urodzenia;
str. 24 – *Kapusta i dziesięciorga przykazań, Zwycięzca* (zapisał Mykoła Kamenicki); *Ej, rokita, rokita* (zap. P. Trochanowski) *Opowieść z Leluchowa* (zap. Zygmunt Malinowski) – kącik etnograficzny;
str. 25 – *„Z wydawniczej półki”* – „*Język łemkowski – kurs podstawowy*”; (Mirosława Chomiak); *Język łemkowski z komputerem* (M. Chomiak, Bogdan Matala); *Słowniczek tematyczny – polsko-łemkowsko-angielski, angielsko-łemkowsko-polski*. Szkoła (M. Chomiak, Magdalena Górka) – omówienie;
str. 26-27 – *satyra, myśl, rozrywka*;

Na pierwszej stronie okładki: *III Międzynarodowe Biennale...*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: *Cerkiew Świętego Dymitra w Binczarowej*, foto: Szymon Bama

„BESIDA” - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków

Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny) • Adres redakcji: 33-380 Krynica, skr. pocztowa 123 • Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł. - plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

Czasopismo dotowane jest przez Ministerstwo Kultury

